

БЪЛГАРИЯ

2011

В международните класации

Автори:

Зорница Славова

Калоян Стайков

Научна редакция:

Светла Костадинова

Десислава Николова

77 мерки за икономически растеж

*Анализът е подготвен със съдействието
на Фондация за свободата "Фридрих Науман"*

**БЪЛГАРИЯ В международните класации
77 мерки за икономически растеж
ISBN 978-954-8624-28-2**

Автори:

Зорница Славова
Каляян Стайков

Научна редакция:

Светла Костадинова
Десислава Николова

Първо издание

Графичен дизайн и предпечатна подготовка: НЕДА АРТ ЕООД
формат: 1/16 от 60/90
Печатни коли: 12
Печат: ПРИМА ПРИНТ ООД

СЪДЪРЖАНИЕ

ЗА РЕАЛНИ РЕФОРМИ В ПУБЛИЧНАТА СФЕРА И ДИАЛОГ С ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО	4
FOR REAL PUBLIC SECTOR REFORMS AND A DIALOGUE WITH THE CIVIL SOCIETY	5
ПРЕДГОВОР	6
INTRODUCTION	7
77 ПРЕПОРЪКИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ	8
77 RECOMMENDATIONS FOR ECONOMIC GROWTH	12
БЪЛГАРИЯ В МЕЖДУНАРОДНИТЕ КЛАСАЦИИ – КЪДЕ СМЕ И КЪДЕ МОЖЕМ ДА СТИГНЕМ	16
ГЛОБАЛНА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ 2012	18
ИКОНОМИЧЕСКА СВОБОДА ПО СВЕТА 2011	28
МЕЖДУНАРОДЕН ИНДЕКС ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ 2011	34
ВЪЗПРИЯТИЕ НА КОРУПЦИЯТА 2010	42
ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС 2011	47
ИКОНОМИЧЕСКА СВОБОДА 2011	56
ИНДЕКС НА ОТВОРЕНИЯ БЮДЖЕТ - БЮДЖЕТНА ПРОЗРАЧНОСТ 2010	62
ОБРАЗОВАНИЕ – МЕЖДУНАРОДНИТЕ КЛАСАЦИИ PISA 2009	70
ИНДЕКС ЗА ЧОВЕШКО РАЗВИТИЕ 2010	76

ЗА РЕАЛНИ РЕФОРМИ В ПУБЛИЧНАТА СФЕРА И ДИАЛОГ С ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО

Вече за трета поредна година екипът на ИПИ, в партньорство с Фондация за свободата „Фридрих Науман“, публикува в едно общо издание най-известните международни индекси за развитие. Целта е да се проследи и коментира позицията на България спрямо страните с най-добри политически и икономически резултати. Публикуването на подобно сравнително изследване вече за трети път, се доказва като полезна и успешна практика.

Настоящото изследване бе проведено в турболентни времена. Ние станахме свидетели на последици от глобалната финансова катастрофа, а сега преживяваме отрицателните ефекти от дълговата криза, поразяваща еврозоната. Това разтърси ЕС и неговите страни членки по един безпрецедентен начин. Кризата, ударила Европа три години след финансовата катастрофа и свързана с дълговата криза, е проблем, който засяга не само Гърция, но и много други страни – Ирландия и Португалия, и още по-тревожно – Италия и Испания. Какви са стратегиите срещу реалната заплаха от фалити, с които се сблъскваме днес? Все още се опитваме да намерим изход от загънената улица, който да е приемлив за всички членове на ЕС. Някои от предлаганите решения са повече от обезпокоителни: допълнителни данъци за гражданите, които вече страдат от високото облагане, и стриктно ограничаване на националния и парламентарния суверенитет в бюджетната политика, са само два примера за подобни предложения.

Къде е България в тези процеси? Нейната макроикономическа стабилност в петата година на членството ѝ в ЕС е достойна за пограждане. Нещо повече, България се нарежда сред страните с най-малък бюджетен дефицит и най-малък държавен дълг като част от БВП. Но когато става дума за конкурентоспособността на българската икономика, за незаплатените задължения на държавата към бизнеса и качеството на живота на гражданите, нещата изглеждат по съвсем различен начин. Точно тук, в тези противоречия, се крие и причината за твърде незадоволителните позиции на България в някои класации. Крайните места в класациите, в сравнение с другите страни-членки на ЕС при някои от най-важните индекси, се дължат на продължаващата липса на реформи в основни публични сфери като здравеопазване и образование.

За пореден път в сравнителното изследване изпъкват познатите ни „типично български“ слабости – недостатъчната защита на правото на собственост, фаворизирането на определени лица и фирми от страна на държавата, недостатъчната прозрачност на правителствената политика, организираната престъпност и корупцията. Всички те, в по-голяма или по-малка степен, се дължат на нарушаването или неспазването на върховенството на закона.

Без съмнение най-интересната и полезна част на изданието отново са препоръките на авторите за реформиране на публичната политика. Този път те са 77 и са насочени към стимулиране на икономическия растеж. Очевидно е, че за подобряване на икономическите показатели са нужни реструктуриране на държавните разходи и подобряване на ефективността им, намаляване на административните тежести, подобряване на бизнес средата и гъвкавостта на пазара на труда, отказ от административно повишаване на доходите и повече коректност на държавата в отношенията с бизнеса. Нито рецептите, нито лекарствата са нови, но терапията може да се осъществи само в рамките на една отворена държавна администрация и реформаторско законодателно мнозинство, готови винаги на равнопоставен диалог с гражданското общество.

София, октомври 2011 г.

Петер-Андреас Бохман, Аспарух Панов

Фондация за свободата „Фридрих Науман“

FOR REAL PUBLIC SECTOR REFORMS AND A DIALOGUE WITH THE CIVIL SOCIETY

For three years now the team of the Institute for Market Economics, in partnership with the Friedrich Naumann Foundation for Freedom, has published an overview of the most influential international indices of development. The aim is to follow and comment on Bulgaria's position in those indices and compare the country's performance with that of countries that can be considered to be examples of best practice in policy and in economic practice. This publication is the third and continues what has proven to be a useful and successful endeavour in comparative analysis.

The present survey was conducted in turbulent times. We have witnessed the economic aftereffects of the global financial meltdown and we are currently experiencing the fallout from the sovereign debt crisis affecting the Euro-zone. This has shaken the European Union and its members in an unprecedented way. The crisis has hit Europe a mere three years after the meltdown and the over-indebtedness is clearly a problem that not only affects Greece but many other countries as well: Ireland and Portugal and, more worryingly, Italy and Spain. What are the strategies we must pursue given the real threat of insolvency we are facing today? We are still struggling to find a way out of the current gridlock, one that is acceptable for all members of the European Union. Some solutions that are being suggested are alarming in their consequences: additional taxes for citizens already burdening by high taxation, strict limits on national and parliamentary sovereignty in budgetary matters, to mention only two examples.

Where does Bulgaria stand in the light of these developments? Its macroeconomic stability during the fifth year of EU membership is worthy of acclaim. Today Bulgaria ranks among those EU countries with the lowest budget deficits and lowest levels of sovereign debt in relation to GDP. However, in terms of competitiveness, government's unpaid indebtedness to business and the quality of life of Bulgarian citizens, the situation is quite different. These discrepancies are the reason for some country's unsatisfactory rankings. Bulgaria occupies bottom positions in some of the most important indices when compared with other EU member states. The main reason for this is the persistent lack of reforms in some major public sectors such as health care and education.

Once again, as in previous years, the comparative review highlights shortcomings that painfully familiar, typical for Bulgaria and vicious in their effect: insufficient protection of ownership rights, preferential treatment for certain privileged companies and individuals by government, insufficiently transparent governmental policy, organized crime and corruption. All are to a larger or lesser extent due to violation or lack of respect for principles of the rule of law.

Unquestionably, the most interesting and useful part of this edition is once again the authors' recommendations for reforming public policies. The current publication contains 77 such recommendations, all of which relate to promoting economic growth. Evidently, in order to improve its economic performance, the country needs to restructure and increase the effectiveness of public spending, reduce administrative burdens, improve the business environment, deregulate the labour market and thereby increase its flexibility, reduce administrative costs and put relations between the state and the business community on a better footing. Neither the recipe nor the cure are new – but therapy can only be successful if applied by a public administration that is streamlined and more flexible and by a reformist legislative majority willing to engage in dialogue with civil society.

Sofia, October 2011

Peter-Andreas Bochmann, Asparuch Panov
Friedrich Naumann Foundation for Freedom

ПРЕДГОВОР

Институтът за пазарна икономика отново има удоволствието да представи изданието „България в международните класации“. Тазгодишният преглед включва девет широко-признати индикатори, които измерват различни аспекти от икономическия, политическия и социалния живот в редица държави от целия свят.

Данните в последните класации отразяват световната финансова и икономическа криза и позволяват да се види негативното им отражение върху редица икономики. Същевременно не са малко примерите на правителства, които успяват да смекчат ефектите предимно чрез стабилна макроикономическа политика и действия за поддържане на високо ниво на икономическа и индивидуална свобода.

Фактът, който предизвиква най-голяма тревога през трите години, в които ИПИ прави това изследване, е липсата на осезаем напредък от страна на България.

Резултатите варират през годините и при някои индекси има напредък, а при други спад, но като цяло България не променя представянето си. Още по-тревожно е, че най-проблемните области отново са на същото ниско ниво и продължават да са спънка за растеж. Това е и причината в тазгодишните издания на индексите България пак да е на дъното на класацията сред страните-членки на Европейския съюз.

Спазили сме традицията да изготвим и тази година конкретни препоръки към администрацията, които да доведат до икономически растеж. Препоръките произтичат от проблемните сфери, описани в деветте индекса, а международната практика доказва, че изпълнението им ще доведе до по-добра среда за правене на бизнес и повече благодеяние за гражданите. За прилагането на посочените 77 препоръки няма никакви сериозни пречки, необходима е само политическа воля.

Светла Костадинова
Изпълнителен директор, ИПИ

INTRODUCTION

The Institute for Market Economics is pleased to announce the third publication of “Bulgaria in International Rankings”. This year’s review includes nine widely recognized indices that measure various aspects of economic, political and social life in many countries around the world.

The data in the new rankings covers the recent global financial and economic crisis and clearly shows the negative impact it had on many economies. At the same time there are some examples where governments succeed to mitigate the destructive effects mainly through stable macroeconomic policy that promotes high level of economic and individual freedom.

The most disturbing conclusion from the three consecutive issues of this publication is the lack of tangible progress in Bulgaria. Results vary over the years and there has been some progress in some indices, while in others the score declines, but generally the performance of Bulgaria does not change. Even more alarming is that the most problematic areas remain the same and continue to hamper growth. That is why in this year’s edition of the publication Bulgaria is still at the bottom as far as the European Union is concerned.

In this edition we have retained the tradition to make concrete recommendations to the administration that, if implemented, will lead to economic growth. The recommendations are mostly in regard to the problematic areas described in the nine indices. International practice proves that their implementation will lead to a better business environment and more prosperity for the citizens. There are no serious obstacles to the implementation of those 77 recommendations as long as there is sufficient political will.

Svetla Kostadinova
IME Executive Director

77 ПРЕПОРЪКИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

Корупция

1. Въвеждане на изискване за задължителна оценка на въздействието при приемането и промяната на законодателството и санкции при неспазването му;
2. Прилагане на реално програмно бюджетирание като основен метод за управление на публичните разходи, включително в сферата на правосъдието (в момента програмното бюджетирание в повечето институции се прилага изцяло проформа);
3. Премахване на всички видове процедури при провеждането на обществените поръчки освен открития търг и метода на „най-ниска цена“;
4. Разширяване обхвата на обществените поръчки и включването на допълнителни дейности, финансирани с публичен ресурс, които по своята същност следва да се извършват чрез провеждане на процедура за обществени поръчки, но в момента са извън системата;
5. Въвеждане на повсеместно е-правителство, както за услугите на централната администрация, така и за тези на местната власт;
6. Въвеждане на система за плащане на всички местни данъци и такси по електронен път.

Правене на бизнес

7. Намаляване на необходимото време и броя на процедурите за започване на бизнес;
8. Въвеждане на реално обслужване на едно гише;
9. Сбиране до минимум на регистрационните, лицензионните и разрешителните режими и уеднаквяване на изискванията по едни и същи процедури между местните власти;
10. Премахване на възможността за тълкувателно прилагане на различните закони и наредби и предявяването на допълнителни, нерегламентирани изисквания от страна на администрацията;
11. Въвеждане на повсеместно мълчаливо съгласие от страна на администрацията след изтичането на законовия срок за произнасянето ѝ;
12. Намаляване на разходите за получаване на разрешително за строеж, съкращаване на необходимото време;
13. Пренасяне на отговорностите по съгласуване на инвестиционните документи към частния сектор, премахване на сега съществуващите три вида фази - идейна, техническа и работна (и запазване само на фазата на инвестиционното проектиране), оптимизиране на информацията, свързана с подробното планиране на инфраструктурата;
14. Намаляване на броя на процедурите за регистриране на собственост и разходите, свързани с тях;
15. Създаване на възможност за регистрация на собственост по интернет;
16. Разширяване на обхвата на директорските отговорности с цел защита на миноритарните акционери срещу злоупотреби на директорите и използването на корпоративни активи за лични ползи;
17. Повишаване на ефективността и ускоряване на работата на съдебната система, улесняване завеждането на дела от акционери и осигуряване на ефективна защита за инвеститорите;
18. Премахване на преките данъци с малък ефект върху бюджета, но затормозяващи бизнеса (данък върху реинвестираната печалба, данък дивидент);
19. Опростяване на процедурите и окрупняване на данъчните плащания (т.е. по-малко единични платежни нареждания) през интернет;
20. Съкращаване на разходите и времето по подготовката на документите за търговия, като например документите за технически контрол;

21. Съкращаване на времето, необходимо за решаване на споровете в съда и създаване на условия за бърз съдебен процес;
22. Намаляване на неефективността, резултат от високите административни разходи и дълги отлагания;
23. Ускоряване на процедурите по несъстоятелност.

Икономическа свобода

24. Своевременно въвеждане на т.нар. фискален борд, който да гарантира бюджетна дисциплина и по-малка намеса от страна на политиките;
25. Оттегляне на гържавата от неприсъщи функции и дейности;
26. Свиване на администрацията и гържавните разходи;
27. Преосмисляне на всички субсидии от бюджета;
28. Фокус върху заетостта и новите работни места, а не върху безсмисленото детайлизиране на регламентите в Кодекса на труда;
29. Спиране на практиката насилствено-административно да се разпростират колективни трудови договори от страна на социалния министър;
30. Намаляване на облагането на труда и извършване на пенсионна реформа, предоставяща избор и директна връзка между плащани осигуровки и получавана пенсия (система на спестявания, а не на трансфери от бюджета);
31. Отваряне на гържавно доминирани сектори за конкуренция, в т.ч. чрез приватизация;
32. Фокус върху възможността за навлизане на нови компании на отделни пазари, а не върху регулирането на вече установеното статукво и ограничаване на гържавната намеса в различните сектори;
33. Свеждане до минимум на взаимоотношенията между бизнес и администрация – по-малко на брой регулации;
34. Задължително използване от администрацията на електронни услуги;
35. Запазване на валутния борд;
36. Либерализиране на гържавно-регулираните сектори (най-вече комунални услуги – вода, ток, парно, сметосъбиране);
37. Ясна и непреклонна позиция на България за запазване на ганьчната конкуренция между страните в ЕС, в т.ч. и по отношение на ДДС и акцизи;
38. Стриктно придържане към минималните изисквания при въвеждане на задължителното европейско законодателство в България ;
39. Оптимизиране на бюджета на ЕС и премахване на преференциите за отделни страни;
40. Намаляване на субсидиите за общата селскостопанска политика;
41. Ускоряване на процеса на въвеждане на е-правителството във всички сфери на взаимодействие между граждани и фирми, от една страна, и администрация на централно и местно ниво, от друга;
42. Обмен на електронни документи между самите административни институции с цел избягване на многократно изискване на едни и същи документи;
43. Уеднаквяване на данъка за еднoличните търговци с плоския 10% данък за всички останали фирми.

Конкурентоспособност

44. Осигуряване на ефективна гаранция и защита на правото на материална и интелектуална собственост;
45. Гарантиране на правна и практическа независимост на съда;
46. Законодателните промени да не се извършват толкова често и да бъдат качествени,

- а не в рамките на 2-3 години един и същи закон да се променя многократно;
47. Съкращаване на общите държавни задължения към бизнеса и по-кратки срокове за заплащане по договори за обществени поръчки;
48. Ускоряване връщането на данъчен кредит;
49. Осъществяване на строг контрол при харченето на държавни средства чрез сериозна оценка на целесъобразността и ефективността на правителствените програми, както и чрез прекратяване на практиката за непредвидените и негласувани от парламента разходи през годината;
50. Публикуване на цялостни отчети и анализи за похарчените средства от администрацията (включително и тези на общините);
51. Оптимизация на броя на полицейските служители и разходите за тях, както и повишаване на ефективността на работата им;
52. Повишаване качеството на пътната, железопътната, пристанищната и въздушната инфраструктура чрез повече конкуренция, ясни правила и приватизация/концесиониране/публично-частни партньорства на държавните компании;
53. Увеличаване на прозрачността при провеждането на правителствената политика чрез публикуване на редовна, изчерпателна и достъпна информация за работата на всички административни структури (първостепенни и второстепенни разпоредители на бюджетни средства, местни власти) – бюджети, програми, администрация, услуги;
54. Отваряне на университетите и изследователските звена/институти към бизнеса, засилване обмена на изобретения и иновации с частни организации чрез обвързване на държавното финансиране с подобна активност;
55. Обвързване на част от държавното финансиране на университетите с дейността на кариерните им центрове;

Бюджет

56. Публикуване на всички бюджетни документи, които в момента са само за вътрешно ползване, например, изпълнението на бюджета към полугодието;
57. По-голяма публичност на информацията от изпълнителната власт – изготвяне на календар за публикуване на периодични данни; месечни известия за публикуване на неперидични данни; улесняване и увеличаване на достъпността до данни в електронен вид;
58. Увеличаване на функциите и правомощията на Сметната палата:
- Публикуване на одитите на изпълнението на бюджетите на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити;
 - Одит на качеството, изпълнението и връзката на програмните бюджети с приоритетите на изпълнителната власт;
 - Одит на консолидираните държавни разходи по функции;
 - Следене за изпълнението на препоръките на Сметната палата;
59. Препоръките на Сметната палата да бъдат обвързани с изготвянето на Закона за държавния бюджет за годината, след която са публикувани, или да бъдат аргументирано отхвърлени;
60. Публикуване на по-детайлна информация, включително:
- „разходите по черта“ по извънбюджетни фондове на изпълнителната власт;
 - финансовите и нефинансовите активи на държавата и условните задължения;
 - месечното изпълнение на бюджетите на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити;
 - разходите за изпълнение на отделни държавни функции; дейности по държавни програми;
 - данните за изпълнението на бюджета на начислена основа, в допълнение към публикува-

ните данни на касова основа;

■ детайлна информация за гласуваните бюджети на второстепенните разпоредители с бюджетни кредити;

■ задълбочен анализ на разликите между гласувания бюджет и годишното му изпълнение, както на консолидирано ниво, така и по отделните бюджети на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити;

61. Конкретизиране на индикаторите за изпълнение на бюджета, които измерват постигането на целите в отделните програми и политики; предварителна и последваща оценка на въздействието на отделните програми с цел закриването на неефективни програми;

62. Изготвяне на граждански бюджет (опростен нетехнически вариант на бюджета) и повече възможности за участие на гражданското общество в бюджетния процес – от създаването на проектозакона до одита на годишното му изпълнение.

Човешко развитие

63. Здравна реформа, основана на лични здравни сметки; приватизиране на болници и разбиване на монопола на здравната каса;

64. Осъществяване на образователна реформа чрез повече автономия и гъвкавост на училищата, въвеждане на правилото „парите следват ученика“ и предоставяне на повече свобода на ръководствата на училищата;

65. Намалване на осигуровките (чрез осъществяване на истинска пенсионна реформа, насочена към водещата роля на частните сметки и т.нар. капиталов стълб);

66. Премахване на минималната работна заплата и минимални осигурителни прагове;

67. Силно ограничаване на регулирането на свободните професии.

Образование

68. Въвеждане на повсеместно външно оценяване на резултатите на учениците;

69. Автономия на училищата - по-голям избор на съдържанието на изучавания материал, учебниците, определяне заплатите на учителите и т.н.;

70. Равен достъп до училище - въвеждане на възможност за допълнителни извънкласни дейности за проблемни ученици с цел да не се позволява изоставане;

71. Директорите да имат мениджърски функции - тяхното възнаграждение, бонуси иощрения да бъдат свързани с представянето на учениците и училищата като цяло. Директорите да бъдат уволнявани, ако не постигат целите и резултатите, свързани с постиженията на учениците;

72. Увеличаване на заплащането на учителите, но според резултатите на учениците им.

Право на собственост

73. Публикуване на всички съдебни решения в интернет със свободен достъп;

74. Създаване на ясни и прозрачни правила на процедурите за обществени поръчки чрез прилагане само и единствено на процедурата на открит търг за избор на изпълнители;

75. Ревизиране на списъка с обстоятелства и частни случаи, които към момента предполагат заобикаляне на системата за обществени поръчки;

76. Въвеждане на възможност за плащане на всички държавни и общински такси и данъци чрез интернет;

77. Публикуване на информацията относно действията на държавните и местни власти при сигнали за корупция.

77 RECOMMENDATIONS FOR ECONOMIC GROWTH

Corruption

1. Introduction of requirement for impact assessment of legislative changes and sanctions for non-compliance with it.
2. Application of real program budgeting as the main method of public expenditure management, including justice.
3. Removal of all types of procedures for conducting public procurement except the open tender and the method of "lowest price".
4. Extension of the scope of public procurement and inclusion of some public-funded activities, which essentially should be fulfilled via a public procurement procedure, but are currently outside the system.
5. Widespread introduction of e-government services for the services of the central administration and for those of the local government.
6. Introduction of a system for payment of all local taxes electronically.

Doing business

7. Reduction of the necessary time and number of procedures to start a business.
8. Real introduction of one-stop office.
9. Contraction to minimum the registration, licensing and permission regimes and unification of requirements under the same procedures between local authorities.
10. Elimination the possibility of interpretative implementation of various laws and regulations and the submission of additional requirements regulated by the administration.
11. Introduction of widespread acquiescence by the administration after the legal deadline for its delivery
12. Reduction of the costs to obtain a building permit and the necessary time for it.
13. Transfer the responsibility for coordination of investment documents to the private sector and elimination of the three present phases: preliminary, technical and working (with only one to remain: that of the investment project);
14. Reduction of the number of procedures for registration of property and the associated costs.
15. Introduction an option for registration of property by internet.
16. Expanding the scope of responsibilities of directors to protect minority shareholders against abuse of directors and the use of corporate assets for personal benefit.
17. Increasing the efficiency and speed up the judicial system; to facilitate the prosecutions of shareholders and to ensure an effective protection for the investors;
18. Elimination of the direct taxes with little impact on the budget, but encumbering the business (tax on reinvested profit, dividend tax);
19. Simplification of the procedures and consolidation of the tax payments (i.e. less single payment orders) by Internet;
20. Reduction of the costs and time period for preparation of trade documents as, for instance, the documents for technical control;
21. Reduction of the time necessary for resolving of court disputes and creating conditions for a quick trial;
22. Reduction of the ineffectiveness resulting from the high administrative costs and long delays
23. Acceleration of the bankruptcy procedures.

Economic freedom

24. Introduction of a fiscal board – a system of rules guaranteeing discipline of government

- spending and outlining the policies under budget deficits;
25. Withdrawal of the State of its extraneous functions and activities;
 26. Reduction of the administration and government expenditures;
 27. Rethinking of all subsidies from the budget;
 28. Focus on the employment and jobs-creation, not on the meaningless detailisation of the regulations in the Labour Code;
 29. Stopping the practice of a forced administrative extend of collective agreements by the social minister;
 30. Reduction of the taxes on the labour and establishment of a pension reform, providing choice and direct connection between paid contributions and a received pension (rather a system of savings than transfers from the budget);
 31. Opening to competition the state-dominated sectors, including through privatization.
 32. Focus on the possibility to step in of new companies in individual markets rather than regulation of already established status quo and limiting government intervention in various sectors;
 33. Minimizing the relationship between business and administration - a few regulations;
 34. Mandatory use of e-government services in administration;
 35. Maintaining the stability of the Lev (Currency Board);
 36. Liberalization of state-regulated sectors (mainly utilities - water, electricity, heating, waste disposal);
 37. Clear position of Bulgaria to preserve tax competition between EU countries, including and as regards VAT and excise duties;
 38. Strict adherence to the minimum requirements for the mandatory introduction of the European legislation in Bulgaria.
 39. Optimization of the EU budget and elimination of the preferences for individual countries;
 40. Reduction of the subsidies for the Common agricultural policy;
 41. Implementation of e-government process - internet exchange of all documents between the citizens and the businesses on one side, and administration at central and local level, on the other side.
 42. Exchange of electronic documents between the administrative institutions in order to avoid repeatedly requesting of the same documents;
 43. Unification of tax for sole traders with a 10% flat tax;

Global competitiveness

44. To ensure that the material and intellectual property rights are effectively guaranteed and protected in practice;
45. Legal and practical independence of the court;
46. Pursuing of rare and good legislative changes;
47. Reduction of total government liabilities to business and shorter deadlines for payment of public procurement contracts;
48. Acceleration the return of tax credit;
49. Strict control over the spending of public funds by a serious assessment of the appropriateness and effectiveness of government programmes, and by ending the practice of unforeseen costs and costs not being voted from the parliament during the year;
50. Providing detailed reports and analyses of the spent funds by the administration (including of the municipal funds);
51. Optimization of the number of civil servants, to increase the effectiveness of their work and effectiveness of expenditures;
52. Improving the quality of road, railway, port and airspace infrastructure by means of stronger

competition, clear rules and privatization/concession/public private partnerships of the public companies;

53. Increasing the transparency in the conduction of the government policy through the publication of regular, comprehensive and accessible information about the work of all administrative structures;

54. Opening of the universities and the research units/institutes to the business, strengthen the exchange of inventions and innovations with private organizations;

55. Binding a part of the government funding for universities to the work in their career centers;

Budget

56. Publication of the all budget documents which are currently only for internal use, such as the implementation of the budget to half of the year;

57. Greater transparency of information by the executive power - publishing a calendar of periodic data, monthly updates for non-periodic publication of data, facilitation and increasing the availability of data in electronic form;

58. Increasing the functions and power of the National Audit Office

- Publication of the performance audits of the budgets of primary and secondary administrators of budget credits;

- Audit of quality, performance and the relationship of program budgets with the priorities of the executive;

- Audit of consolidated government expenditure by functions;

- Following the implementation of its recommendations;

59. Recommendations of the National Audit Office to be bound with the preparation of the Budget for the year after they are published, or be reasonably rejected;

60. Publishing of more detailed information including:

- So-called off-balance expenditures for extra-budgetary funds of the executive power;

- Financial and non-financial state assets and conditional liabilities;

- The monthly performance of the budgets of primary and secondary administrators with budget credits;

- The cost of implementing separate state functions, activities for state programs;

- The data on the implementation of the budget on an accrual basis, in addition to the published data on a cash basis;

- Detailed information on the budgets of the secondary administrators of budget credits;

- In-depth analysis of the differences between the approved budget and its annual performance as on a consolidated level as on the individual budgets of primary and secondary administrators

61. Specifying the performance indicators of the budget, which measure the objectives of individual programs and policies, assessment and evaluation of the impact of individual programs aiming the closure of inefficient programs;

62. Preparation of a civil budget (simple non-technical version of the budget) and more opportunities for the civil society in the budget process – from the creation of the bill to the draft annual audit of its implementation;

Human resources

63. Introduction of healthcare reform based on personal health accounts, the privatization of hospitals and breaking the monopoly of the National Health Insurance Fund;

64. Implementation of education reform through more flexibility and autonomy of schools, introduction of the “money follows the student” principle and providing of more freedom of school leadership;

65. Decreasing of the social insurance (through the implementation of real pension reform to leading

- role of the private accounts and so-called capital pillar);
66. Elimination of the minimum wage and minimum social security thresholds;
 67. Strong limitation of the regulation on the liberal professions

Education

68. Widespread introduction of external evaluation of the students' results
69. School autonomy - more choice on the content of the study material, textbooks, determining teachers' salaries, etc.;
70. Equal access to school - an opportunity for the introduction of additional extracurricular activities for the problem students with the aim that they should not be allowed behind;
71. Directors should have managerial functions - their pay, bonuses and incentives to be linked to the performance of students and schools as a whole. Directors can be dismissed, if the objectives and outcomes set for students are not achieved;
72. Increasing of the teachers' payment, but according to the results of their students;

Property rights

73. Publication of all court decisions on the Internet with free access;
74. Establishing of clear and transparent rules on the public procurement procedures by applying only procedures of open tender for selection of contractors;
75. Revising the list of circumstances and individual cases that are currently suggested to circumvent the public procurement system;
76. Enabling the payment of all state and municipal taxes and fees via Internet;
77. Publication of information on the actions of state and local authorities in signals for corruption.

България в международните класации – къде сме и къде можем да стигнем

Прегледът на деветте индекса показва, че първенците във всяка класация се радват на значително повече благосъстояние в сравнение с тези на опашката.

Развитието на една страна и подобряването на резултатите ѝ в класациите пряко означават:

■ **По-високи доходи.** Индексът на отворения бюджет ясно показва, че страните с висока бюджетна прозрачност се радват на седем пъти по-висок доход. Тазгодишното издание на класацията за икономическа свобода на фондация „Херитидж“ и в. „Уолстрийт джърнъл“ пък показва, че в свободните икономики доходите са осем пъти по-високи. Авторите на международния индекс „Право на собственост“ дори изчисляват, че 10%-но покачване на резултата в индекса е равно на \$8,960 увеличаване на БВП на човек от населението.

■ **Повече инвестиции.** Два от индексите – за защита правото на собственост и за икономическа свобода на фондация „Херитидж“ и в. „Уолстрийт джърнъл“ – посочват, че колкото по-напред е една страна в класацията, толкова повече чуждестранни инвестиции привлича.

■ **По-висок икономически растеж.** Прегледът на международния индекс „Право на собственост“ показва ясна връзка между защитата на правото на собственост и ръста на икономиката. Същата тенденция се открива и при разглеждането на индексите за икономическа свобода.

Изводите, които се налагат от прегледа на мястото на България в международните класации, показват, че по-високата икономическа свобода, защитеното право на собственост, лекотата на правене на бизнес, бюджетната прозрачност, ефективното образование, намаляването на корупцията и по-високата конкурентоспособност са ключът към просперитета.

При разглеждане на резултата на България сред останалите страни-членки на Европейския съюз се вижда гостра разнопосочно представяне - в отделни класации страната се представя добре, но има индекси, при които сме на последно място.

Следващата графика сравнява представянето на България в различните индекси с първенеца в ЕС. Според това класиране резултатите на България могат да се разделят в три групи:

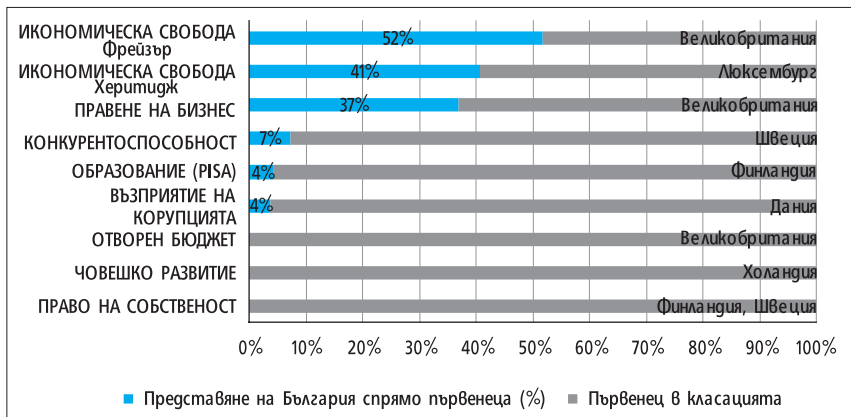
■ **Посредствени резултати** – в индексите за икономическа свобода и в този за правене на бизнес България се представя на средно ниво, но далеч от първенците Великобритания и Люксембург.

■ **Лоши резултати** – конкурентоспособността, образованието и корупцията в страната класират България сред сръжавите на опашката и далеч от Швеция, Финландия и Дания, които водят при отделните индекси.

■ **Дъно** - на абсолютното дъно, или последна в ЕС, се представя България при измерването на прозрачността на бюджета, човешкото развитие и защитата на правото на собственост. Първенците тук са съответно Великобритания, Холандия и Финландия и Швеция.

България все още е далеч от най-добрите, но прегледът на избраните индекси показва, че с правилните стъпки и смели реформи страната може да върви бързо напред. Изпълнението на 77-те мерки, изведени от анализа на мястото на България в международните класации, може да осигури нужния икономически растеж дори и в условията на криза.

Представяне на България в сравнение с първенеца в класацията в ЕС (%)

Източник: Доклади по индексите, изчисления на ИПИ

Бележка: 100% представлява достигнатото развитие на първенеца в ЕС

ГЛОБАЛНА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ 2011-2012

Световен икономически форум

<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/faqs/index.htm#network1>

Година на използваните в последното издание на индекса данни: 2009 – юли 2010

1. За индекса

Индексът за глобална конкурентоспособност (ИГК) е част от Доклада за глобална конкурентоспособност, изготвян от Световния икономически форум, чиято цел е да оцени способността на всяка страна да осигури висока степен на просперитет на своите граждани. ИГК е подобрение на предшестващия го Индекс за растеж и конкурентоспособност, който се изготвя до 2006 г., тъй като анализира много повече фактори. ИГК е базиран на 12 т.нар. стълба, като всеки един от тях представлява област, считана за определяща за конкурентоспособността. Стълбовете са разделени на три групи, които покриват факторите за конкурентоспособност във възходящ ред. Трите групи и 12-те стълба са:

Основни изисквания

- Институции
- Инфраструктура
- Макроикономическа стабилност
- Здраве и основно образование

Спомагатели на ефективността

- Висше образование и обучение
- Ефективност на пазара на стоки
- Ефективност на пазара на труда
- Степен на развитие на финансовите пазари
- Технологична готовност
- Обем на пазара

Фактори за иновации и усъвършенстване

- Степен на развитие на бизнеса
- Иновации

Важно е да се знае, че за стойностите на стълбовете се използва комбинация от т.нар. „твърда“ и „мека“ информация, т.е. статистическа информация и информация, придобита от допитвания към бизнес лидери. Проучването за тази година включва 142 страни в сравнение със 139 страни в периода 2010-2011 г.

В последното издание на индекса Швейцария води световната класация с резултат 5,63 от максималните 7 точки.

2. Позиция на България

С резултат от 4,16 точки за 2011-2012 г. България се намира на 74-то място от 142 държави в класацията на ИГК (с три по-нагоре от миналата година). Непосредствено преди нас са Мароко и Казахстан, а след нас – Филипините, Република Хърватска и Румъния. Заеманото от България място е в резултат от позициите ѝ по отделните стълбове на индекса, показани в таблица 1 и графика 1.

Таблица 1. Позиции на България

Сълбове	Място (от 142)	Резултат 2011 - 2012
Основни изисквания	74	4,5
I. Институции	110	3,3
II. Инфраструктура	87	3,6
III. Макроикономическа стабилност	46	5,1
IV. Здраве и основно образование	57	5,8
Спомагатели за ефективност	59	4,1
V. Висше образование и обучение	70	4,2
VI. Ефективност на пазара на стоки	86	4,1
VII. Ефективност на пазара на труда	56	4,5
VIII. Степен на развитие на финансовите пазари	75	4,0
IX. Технологична готовност	50	4,1
X. Обем на пазара	64	3,8
Фактори за иновации и усъвършенстване	96	3,2
XI. Степен на развитие на бизнеса	96	3,6
XII. Иновации	93	2,9
ОБЩО	74	4,2

Източник: ИГК

Бележка: Резултат „7“ е най-високата оценка, а „1“ – най-ниска.

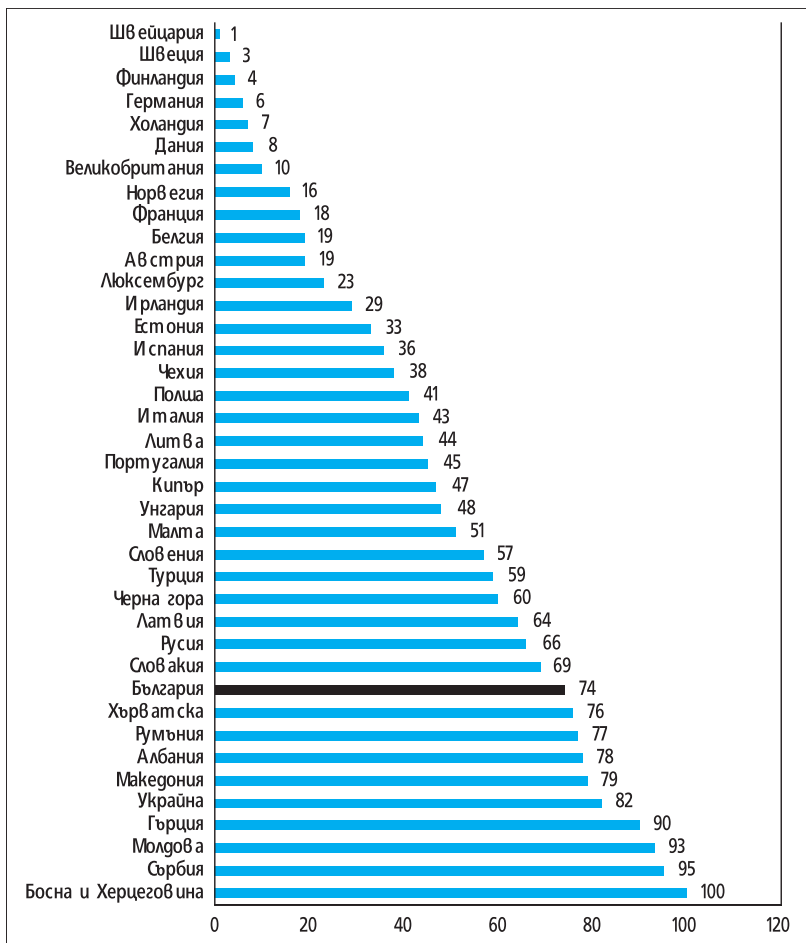
Графика 1. Резултати на България по отделните стълбове

Източник: ИГК

В сравнение с останалите страни от стария континент България е във втората половина на класацията - между Република Хърватска и Румъния. България е изпреварена и от три държави извън Евросъюза – Русия, Черна гора и Турция. В рамките на ЕС след България са само Румъния и Гърция. Европейските първенци в топ 10 на изследването са се увеличили с три и вече са седем: Швейцария, Швеция, Финландия, Германия, Холандия, Дания и Великобритания.

Графика 2: Място на страните от Европа

Източник: ИГК

3. Причини за позицията

Причината за изключително ниския резултат на България както на европейско, така и на световно ниво, е лошото представяне в почти всички изследвани сфери на конкурентоспособността. Частично изключение прави само показателят за макроикономическа стабилност, но дори и той се влошава в последното издание – от 42-ро място от 139 страни на 46-то място от 142 страни.

На таблица 2 са представени най-проблемните области за България. Тук трябва да споменем, че България се класира отвъд 100-то място по 1/3 от подиндикаторите, което обяснява и нейната позиция.

Таблица 2: Място на България по отделни показатели на ИКГ

Проблемни области в индекс 2011 - 2012	Място (от 142)
I. Институции	
Право на собственост	119
Отклоняване на публични средства	88
Обществено доверие в политиките	95
Фаворизиране на определени лица от страна на държавата	111
Ефективност на законовата рамка	126
Прозрачност при провеждането на правителствената политика	130
Организирана престъпност	124
Надеждност на работата на полицията	106
Защита на интересите на миноритарните акционери	115
II. Инфраструктура	
Качество на общата инфраструктура	124
Качество на пътищата	136
V. Висше образование и обучение	
Степен на обучение на персонала	128
VI. Ефективност на пазара на стоки	
Въздействие на бизнеса върху законите за ПЧИ	122
VII. Ефективност на пазара на труда	
Сътрудничество при трудовите взаимоотношения	112
Изтичане на мозъци	127
IX. Технологична готовност	
Използване на технологиите на фирмено ниво	127

Източник: ИКГ

Както е видно от таблицата най-проблемните области за България са институциите и инфраструктурата. Едни от най-лошите резултати се наблюдават при следните подиндикатори:

■ **Защита правото на собственост.** Причините за слабата защита на правото на собственост могат да се търсят както в лошата нормативна уредба и неефективната работа на правоохранителните органи, така и в недоверието на хората в тях.

■ **Облагодетелстване на определени лица от решенията на държавните служители.** Една от основните причини за корупцията в страната е невяното фаворизиране на определени лица и фирми при вземането на решенията от страна на държавните служители. Тази практика е разпространена и по ниските, и по високите етажи на властта.

■ **Законова рамка.** Липсата на нормативно изискване и съответно слабото разпространение на оценка на въздействието за нови нормативни актове и политики, както и липсата на ясни правила за предвидимост, необходимост и обоснованост при промяна на законодателството изключително много влияят на качеството на законите и на тяхното спазване. Наблюдението на законодателната дейност на парламента показва, че почти половината от приетите закони се променят шест месеца след първоначалното им приемане, което създава изключителна несигурност и е огромен разход за бизнеса по съобразяване.

■ **Прозрачност при провеждане на правителствената политика.** Не са малко решенията, които се вземат непрозрачно, без аргументация и при липса на оценка на ефекта им.

Също така голяма част от информацията е налична единствено за вътрешна употреба и не се публикува. Достъпът до такава информация може да стане единствено по реда на Закона за достъп до обществена информация, като този вариант също не е абсолютно гарантиран.

■ **Организирана престъпност.** Организираната престъпност в България има сериозни размери в резултат както от неефективната законова рамка, така и от недобрата работа на съда и полицията. Друга предпоставка е корупцията, като връзката между корупцията и организираната престъпност е двупосочна – корупцията дава възможност на организираната престъпност да се развива безнаказано, а организираната престъпност подпомага разрастването на корупционните практики поради силния си интерес и големи финансови възможности.

■ **Полиция.** Министерството на вътрешните работи в България представлява огромна, раздута, неефективна и скъпа структура, която не успява да свърши работата си добре при липсата на модернизация и оптимизация през последните години. Огромният брой нископлатени заети, остарялата техника, лошите условия на труд, тромавата администрация и ниската мотивация за по-добра работа са основните фактори за слабата ефективност на полицията. Това от своя страна се отразява на състоянието на вътрешния ред, на размера на организираната престъпност и на доверието на гражданите в полицията¹.

■ **Защита на интереса на миноритарните акционери.** Въпреки че след приемането на България в ЕС законовата рамка за защита на акционерите беше значително подобрена, продължава да тежи проблемът с неефективната съдебна система и високото ниво на корупция. Именно те спъват прилагането на иначе подобреното законодателство в сферата.

■ **Лоша инфраструктура.** По този показател България има достатъчно наказателни точки заради качеството на пътищата, летищата, пристанищата, железопътната инфраструктура и електрическото снабдяване. Причините за това се коренят в разгледаните по-горе проблемни области като законодателство, корупция и неефективност на държавното харчене, което води до липса на частни инвестиции в инфраструктурата посредством публично-частни партньорства, приватизация и концесиониране.

■ **Степен на обучение на персонала.** Липсата на връзка между потребностите на бизнеса и кадрите, които излизат от държавните университети и професионални училища, сериозно ограничават готовността за започване на работа на нови кадри. Не са изключение и университетските специалности, които нямат приложение на трудовия пазар в страната. Това са само част от наистина проблемните области в България, които не позволяват на икономиката да функционира нормално и да бележи по-бързи темпове на растеж.

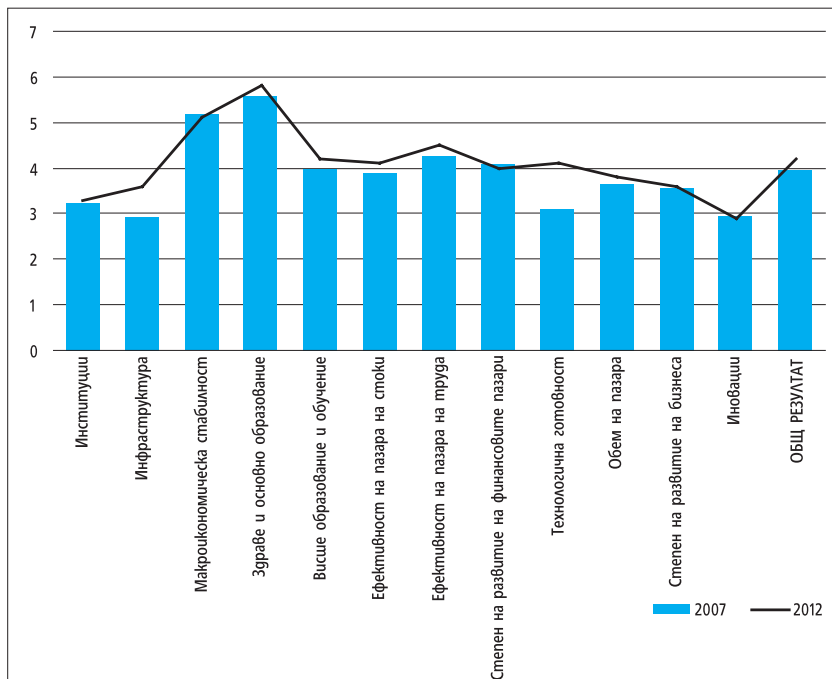
4. Развитие на България

Поради факта, че ИГК е продължение на стария „Индекс за растеж и конкурентоспособност“, той съществува в сегашната си форма едва от 2007 г. Затова и историческата база за сравнение на развитието на България не е голяма.

За 2007 г. страната е на 74-то място, за 2008 г. губи 5 позиции до 79-то, а за 2009 г. си връща 3 до 76-то място, което запазва и през 2010 г. В Индекс 2011 България печели 5 позиции и се нарежда на 71-во място, а през 2012 г. губи 3 позиции и се връща до нивото си от 2007 г. (74), но вече сред 142-те изследвани държави. Графика 3 показва развитието на България по отделните стълбове в ИГК.

¹ Виж изследването на ИПИ „Минимум информация, Високи разходи, Рекордна численост (МВР)“, октомври 2009

Графика 3: Развитие на България през годините в ИГК

Източник: ИГК

5. Причини за развитието

За петте изследвани години резултатът на България не търпи значителни промени. По някои от стълбовете все пак има развитие, но то не е съществено и е обусловено по-скоро от развитието на икономиката, а не от целенасочени политики за подобряване на конкурентоспособността. Липсата на политическа воля за промяна се проявява и в изключително ниския резултат на страната при развитието на базисните показатели «институции» и «инфраструктура».

Основните промени по различните стълбове са:

■ Степен на развитие на финансовите пазари. България се покачва с 16 места по този индикатор, главно заради по-лесния достъп до кредитиране и по-голямата наличност на рисков капитал. В изчислението на индикатора за тази година е премахнат един от факторите – ограничения върху финансовите потоци, което също има положителен ефект, тъй като страната е на 111-то място за преходната година.

■ Институции. Страната печели 4 позиции по този индикатор, като се подобряват повечето фактори в него. Най-голям негативен ефект имат показателите за: тежест на държавните регулации, разходи за бизнеса от тероризъм, надежност на одитни стандарти и ефективност на корпоративни управителни и надзорни съвети. Най-силен положителен ефект има при защита на интелектуалната собственост, намаляване на отклонените държавни средства, общественото доверие в политиките, защита на интересите на миноритарните акционери.

■ Ефективност на пазара на труда. България се покачва с 2 позиции, в най-голяма степен заради подобряване на факторите „заплащане и продуктивност“, „доверие на професионално управление“, „участие на жени в трудовата сила“.

Същевременно по три от индикаторите страната изостава сериозно и това са:

■ Инфраструктура. Със 7 места се понижава мястото на България в класацията, което се дължи на състоянието на общата инфраструктура, тази на пристанищата и качеството на доставките на електроенергия. Значителни подобрения се наблюдават единствено при броя фиксирани телефонни линии.

■ Макроикономическа стабилност. Тук се наблюдава влошаване с 4 места в класацията, което се дължи в най-голяма степен на увеличаването на разликата между лихвените проценти по кредити и депозити в страната. Същевременно по фактор брутни национални спестявания като процент от БВП България се покачва от 84-то на 48-мо място.

■ Ефективност на пазара на стоки. По този индикатор също губим 4 позиции и това се дължи основно на концентриране на икономически дейности в по-малко на брой фирми, което увеличава тяхното господстващо положение на пазара – от 87-ма на 116-та позиция. Заедно с това отпада един от сравнително силните фактори за страната – внос като процент от БВП, което също оказва негативен ефект. Наблюдава се леко понижение при общите данъци, което помага страната да се придвижи напред.

6. Добри примери

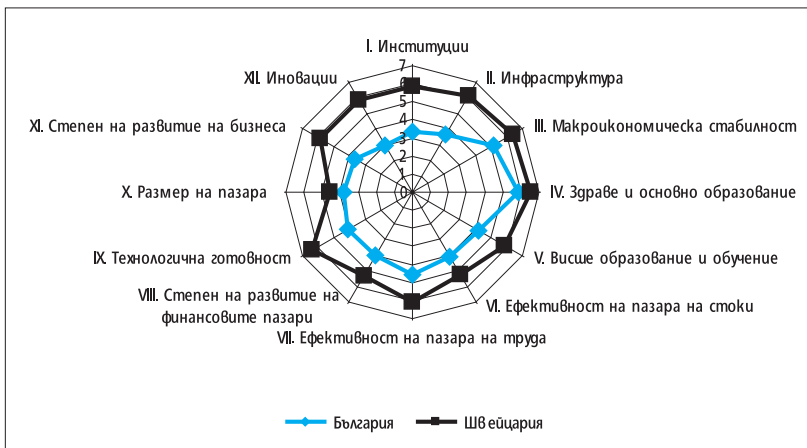
Швейцария продължава да е най-конкурентната страна според индекса и през тази година. След нея остават Сингапур, Швеция и Финландия, а САЩ са едва на 5-то място. Позицията на Швейцария се дължи в най-голяма степен на индикаторите ефективност на пазара на труда, технологична готовност и иновации, по които страната е на първо място в класацията. Същевременно по индикаторите висше образование и подготовка, и степен на развитие на бизнеса се намира на 3-то място, а позициите по останалите индикатори варират между 5-то и 8-мо място. Добрите позиции на Швейцария се дължат на това, че е сред първите места по качество на изследователските институции и разходи за изследователска и развойна дейност на частния сектор. Високата изследователска култура в страната се дължи на тясното сътрудничество между академичните среди и бизнеса, което гарантира прилагането на много от изследванията на практика. Това личи и от високия брой патенти на глава от населението – 211 на един милион жители.

Швейцария има и едни от най-добре работещите институции, с висока защита на интелектуалните права и правото на собственост, ниско ниво на отклоняване на публични средства, високо ниво на независимост на съдебната система и висока прозрачност на провежданата политика.

Заедно с това тя е с най-добрата образователна, изследователска и обучителна системи и най-високото ниво на подготовка на работната сила в класацията. Нивото на образование в областта на точните науки и в образователни заведения за мениджъри е също сред най-високите.

Графика 4:

Резултати на Швейцария и България в Индекс 2010-2011 г. по отделните показатели

Източник: ИГК

7. Препоръки за България

Въпреки че повечето оценки на България по отделните индикатори се подобряват в сравнение с 2007 г., това не е съпроводено с подобряване на позицията на страната в класацията, което показва, че напредъкът, който сме постигнали, не е достатъчен. Същевременно се наблюдава дори влошаване в областта на макроикономиката, развитието на финансовите пазари и иновациите.

Препоръките, които могат да се направят, се отнасят най-вече до основните предпоставки за развитие на икономиката като ефективни институции, ясни правила и прозрачна политика:

- Осигуряване на ефективна гаранция и защита на правата на материална и интелектуална собственост;
- Гарантиране на правна и практическа независимост на съда;
- Намаляване на държавното регулиране до минимален брой административни режими и минимална намеса на държавата в бизнес отношенията и на трудовия пазар;
- Законодателните промени да не се извършват толкова често и да бъдат качествени, а не в рамките на 2-3 години един и същи закон да се променя многократно. Това ще доведе до повече предвидимост и стабилност на регулаторния процес, което ще се отрази положително на бизнес средата и инвестициите.
- Други предложения, ориентирани към подобряване на бизнес средата, са: намаляване на пречките пред откриване и закриване на предприятия, включително подобряване на процедурите по фалит; опростяване на лицензионни и регистрационни процедури; изграждане на компетентна и оптимизирана държавната администрация.
- Съкращаване на общите държавни задължения към бизнеса и по-кратки срокове за заплащане по договори за обществени поръчки. Ускоряване връщането на данъчен кредит.
- Осъществяване на строг контрол върху харченето на държавни средства чрез сериозна оценка на целесъобразността и ефективността на правителствените програми, както и чрез прекратяване на практиката за непредвидените и негласувани от парламента разходи през годината. Публикуване на цялостни отчети и анализи за похарчените средства

(включително и тези на общините);

■ Оптимизация на броя на полицейските служители и разходите за тях, както и повишаване на ефективността на работата им;

■ Повишаване качеството на пътната, железопътната, пристанищната и въздушната инфраструктура чрез повече конкуренция, ясни правила и приватизация/концесиониране/публично-частни партньорства на държавните компании;

■ Увеличаване на прозрачността при провеждането на правителствената политика чрез публикуване на редовна, изчерпателна и достъпна информация за работата на всички административни структури (първостепенни и второстепенни разпоредители на бюджетни средства, местни власти) – бюджети, програми, администрация, услуги.

■ Отваряне на университетите и изследователските звена/институти към бизнеса, засилване обмена на изобретения и иновации с частни организации. Част от настоящото държавно финансиране на структурите с подобни центрове може да бъде обвързано с активността им (т.е. отпускано на проектен принцип), което ще стимулира по-доброто им управление и финансови резултати.

■ Създаване на центрове за предприемачество в университетите и разширяване дейността на кариерните центрове. Част от съществуващото държавно финансиране може да бъде обвързано с работата на подобни центрове, измерена чрез професионалното развитие на хора, потърсили услугите им. Работата на подобни центрове също може да спомогне за повишаване на репутацията на университетите и ще стимулира конкуренцията между тях.

ИКОНОМИЧЕСКА СВОБОДА ПО СВЕТА 2011

Институт „Фрейзър“ и Мрежа за икономическа свобода

<http://www.freetheworld.com>

Година на използваните в последното издание на индекса данни: 2009

1. За индекса

Индексът на икономическата свобода по света (ИСИС) се публикува от 25 години и през 2011 г. обхваща 141 страни. Началото е поставено със серия конференции, организирани от канадския институт „Фрейзър“. В разработването на индекса участват 60 учени, сред които трима Нобелови лауреати – Милтън Фригман, Дъглас Норт и Гари Бекер. Целта е да се създаде подробен измерител на икономическата свобода за голям брой страни.

Индексът обхваща пет основни области:

- Размер на правителството,
- Законодателна структура и неприкосновеност на частната собственост,
- Достъп до сигурни и стабилни пари,
- Свобода на международната търговия,
- Регулиране на кредита, труда и бизнеса.

Всяка област се измерва чрез оценяването на различен брой показатели (23 на брой) и подпоказатели. Всеки показател/подпоказател получава оценка по скала от 0 до 10, като на 10 отговаря максималното ниво на икономическа свобода за дадена страна.

Хонконг запазва първата си позиция, която неизменно гържи от създаването на индекса. На второ място остава Сингапур, който поддържа позицията на пръв подгласник от 2001 г. насам, когато измести оттам САЩ. Третата икономически най-свободна страна е Нова Зеландия.

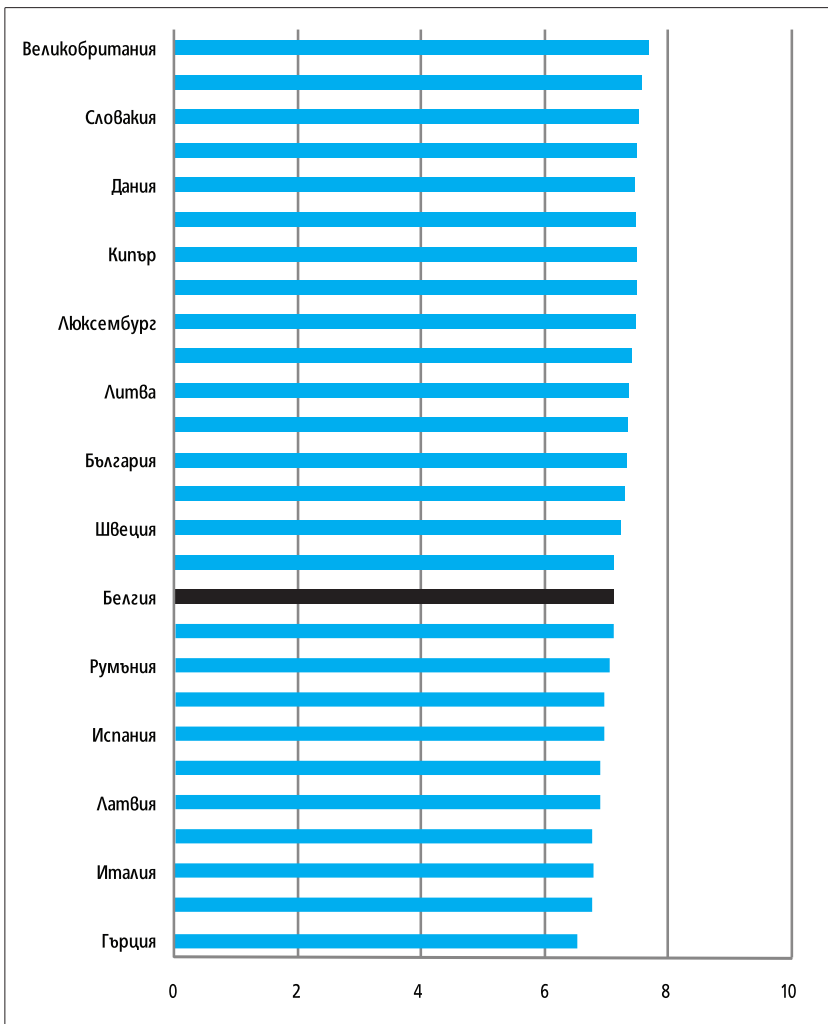
Отново Зимбабве се характеризира с най-ниско равнище на икономическа свобода сред всички 141 гържави, включени в изследването. Непосредствено преди Зимбабве са Мианмар, Ангола и Венецуела.

Тазгодишното издание на доклада показва, че икономическата свобода търпи нов глобален спад, като средната световна оценка спада от върховото 6,74 през 2007 г. до 6,67 през 2008 г. и 6,64 през 2009 г. Наблюдава се отстъпление от икономическата свобода във водещите икономики, но и някои подобрения при икономически най-несвободните страни.

2. Позиция на България

Със своя резултат от 7,34 България се нарежда на 28-ма позиция в класацията. Малко по-напред са Ирландия, Литва и Германия, а непосредствено след нас – Оман, Албания и Южна Корея. България е на 13-та позиция от страните в ЕС.

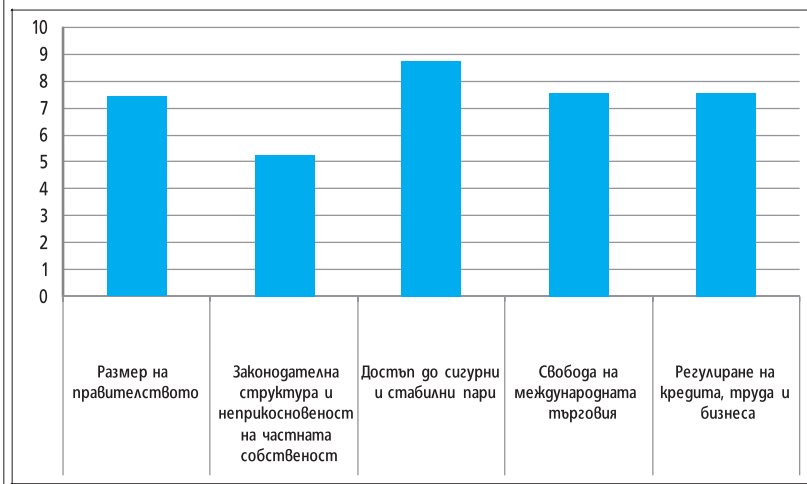
Графика 1: Икономическата свобода в ЕС

Източник: *Икономическата свобода по света: годишен доклад 2011*

България се представя разпопосочно по отделните показатели, като все още има области, в които страната сериозно изостава (вж. графика 2).

Графика 2: Оценка на компонентите за България

Източник: Индекс на икономическата свобода по света 2011

3. Причини за позицията

Причините за резултата на България могат да бъдат идентифицирани, като се разгледат отделните категории, включени в индекса:

■ Размер на правителството (7,29). Плюсове тук са ниските преки данъци и превесът на частните над държавните инвестиции. Сред проблемите остават размерът на държавните харчове и субсидиите, както и високата осигурителна тежест.

■ Законодателна структура и неприкосновеност на частната собственост (5,13). Това е най-пробемната за страната област. Получаваме изключително ниски резултати по отношение на независимостта и безпристрастността на съда, като и на защитата на правото на собственост.

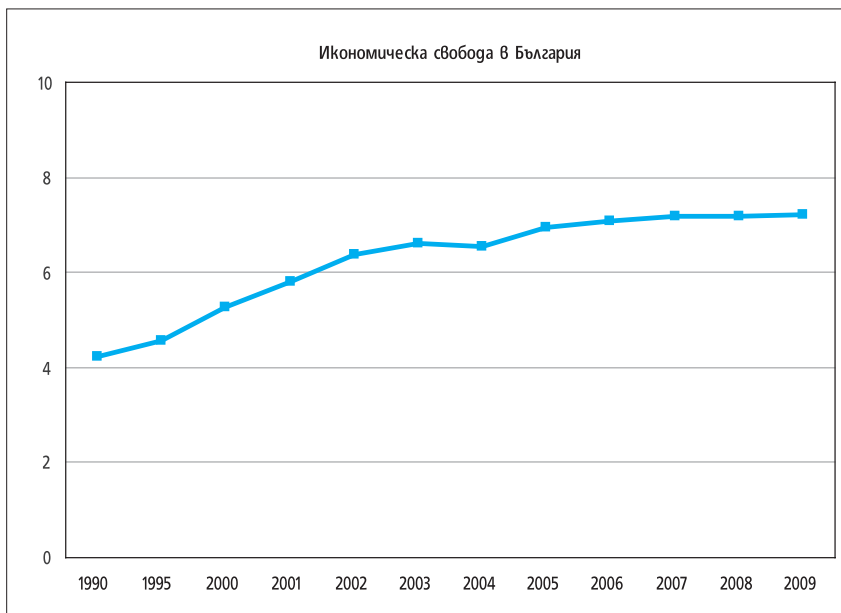
■ Достъп до сигурни и стабилни пари (9,44) – традиционно добра категория през последните години. Валутният борд продължава да гарантира стабилни пари в страната ни, което е основна предпоставка за растеж. Показателно е, че в тази категория България е получавала резултати, близки до нулата, непосредствено преди хиперинфлацията през 1997 г.

■ Свобода на международната търговия (7,17) – сравнително стабилна категория за страната ни, определена от членството ни в ЕС и търговската политика на Евросъюза.

■ Регулиране на кредита, труда и бизнеса (7,66). Проблемите в тази категория са по отношение на регулациите на труда и бизнеса: пречки при наемане и освобождаване на работници, прекомерна регулация на работното време, тромава бюрокрация, наличие на нерегламентирани плащания между бизнес и администрация (корупция), ценови контрол в определени сектори.

4. Развитие на България

Графика 3: Резултат на България в индекса на икономическата свобода

Източник: Индекс на икономическата свобода по света 2011

През последните десет години икономическата свобода се разпространява сравнително бързо в България. През 2000 г. страната получава рейтинг 5,27, което я нарежда на 109 - то място в света. Пет години след това, през 2005 г., резултатът вече е 6,99, което отрежда на България 59-то място в света. Към 2008 г. резултатът достига 7,34, което води до 28-а позиция.

5. Причини за развитието

През последните десет години България бележи най-сериозен ръст по показателите „размер на правителството“ и „достъп до сигурни и стабилни пари“, тоест по-ниски държавни разходи, по-малко на брой държавни компании, по-ниски преки данъци и стабилни пари. В категорията „регулиране на кредита, труда и бизнеса“ също виждаме подобрене, но проблемите остават при регулациите на труда (минимална заплата и осигурителни прагове, колективно договаряне и т.н.) и на бизнеса (административна тежест, тромава бюрокрация, подкупи и т.н.). Най-проблемната област си остава законодателната структура и неприкосновеността на частната собственост, като тук дори бележим спад през годините – резултатите по индикаторите за безпристрастност на съдилищата и независимост на съда са трагично ниски.

6. Добри примери

Сингапур

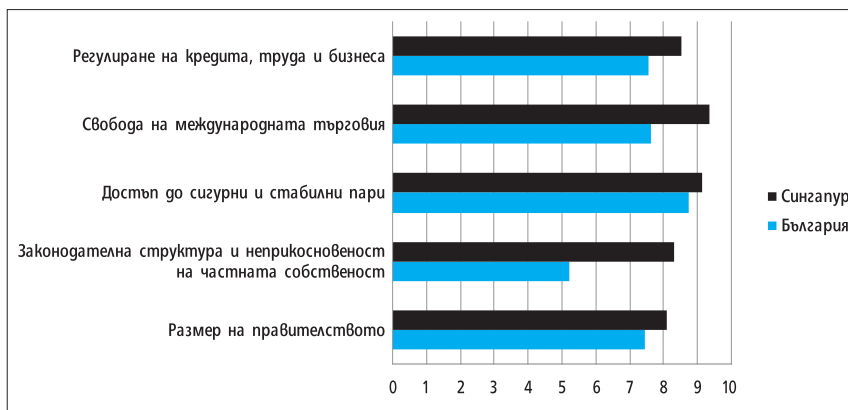
Сингапур се нарежда под номер 2 в класацията с резултат 8,68. Високата степен на иконо-

мическа свобода в страната е обусловена от силните резултати по всеки един индикатор. Все пак най-значителни са постиженията при:

■ Свобода на международната търговия. С оценка 9,36 страната е на 1-во място в света. От подпоказателите таксите, обемът на външната търговия и обменните валутни курсове на черния пазар получава най-високата оценка 10 за поредна година. Оценката по подпоказателя за контрол върху притока на чуждестранни капитали се увеличава, достигайки 7,71, което представлява най-високата стойност за последните години. Високият резултат на Сингапур е постигнат чрез ниски такси върху международната търговия и липса на значителни бариери пред търговията.

■ По показателя за регулация на кредитирането, труда и бизнеса Сингапур заема 2-ро място в света с 8,74. Подпоказателите за регулация на кредита и за бизнеса остават непроменени спрямо преходната година – 9,75 и 8,01. Подпоказателят за регулация на труда се увеличава, достигайки 7,78. Основните причини за резултата на Сингапур са наличието на висока конкуренция в банковия сектор, липсата на сериозни регулации за наемането и освобождаването на работници, както и за работното време и ниската степен на административно въздействие върху цените.

Графика 4: Резултати в индексa на икономическата свобода на България и Сингапур

Източник: *Икономическата свобода по света: годишен доклад 2011*

7. Препоръки за България

На база на представените по-горе резултати могат да се направят следните препоръки за постигането на по-голяма икономическа свобода в България:

■ Стабилни държавни финанси – незабавно въвеждане на т.нар. фискален борд, който да гарантира бюджетна дисциплина и по-малка намеса от страна на политиките.

■ По-малко правителство – оттегляне на държавата от неприсъщци функции и дейности; свиване на администрацията и държавните разходи; преосмисляне на всички субсидии от бюджета.

■ Пазар на труда – фокус върху заетостта и новите работни места, а не върху безмисленото детайлизиране на регламентите в Кодекса на труда; спиране на практиката насилствено да се разпростират колективни трудови договори; намаляване на облагането на труда и пенсионна реформа, предоставяща избор и директна връзка между плащане осигуровки и получавана пенсия (система на спестявания, а не на трансфери от бюджета).

- Конкуренция – отваряне на държавно доминирани сектори за конкуренция, в т.ч. чрез приватизация; фокус върху възможността за навлизане на нови компании на отделни пазари, а не върху регулирането на вече установеното статукво.
- Условия за бизнес – свеждане до минимум на взаимоотношенията между бизнес и администрация; отпадане на лицензионни и разрешителни режими; задължително използване от администрацията на електронни услуги; вътрешна комуникация между държавните органи.
- Върховенство на закона – крайъгълният камък на икономическата свобода все още отсъства в страната ни. Върховенство на закона има само тогава, когато има безпристрастна и независима съдебна система и не се потъпкват човешките права.
- Стабилни пари – запазване на валутния борд, либерализиране на държавно-регулираните сектори (най-вече комунални услуги), което ще доведе до реална конкуренция и ниски цени за потребителите.
- Отстояване на държавния интерес в ЕС – запазване на данъчна конкуренция между страните в ЕС, в т.ч. и по отношение на ДДС и акцизи; свободна търговия с трети страни; по-малко регламенти от Брюксел за сметка на по-голяма свобода при прилагането на общностни инициативи; оптимизиране на бюджета на ЕС, премахване на преференциите за отделни страни и намаляване на субсидиите за общата селскостопанска политика.

МЕЖДУНАРОДЕН ИНДЕКС ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ 2011

Алианс „Право на собственост“ (Property Rights Alliance)

<http://www.internationalpropertyrightsindex.org/>

Години на използваните в последното издание на индекса данни: 2009, 2010

1. За индекса

Международният индекс „Право на собственост“ 2011 (International Property Rights Index – IPRI) се разработва от Алианс „Право на собственост“ за пета поредна година. IPRI 2011 представлява сравнителен анализ на защитата на правото на собственост и икономическото развитие на страните. Целта му е да изследва ефектите на стабилната правна и политическа среда, както и на зачитането на физическите и интелектуалните права на собственост върху икономическото развитие.

Тазгодишният доклад обхваща 129 икономики, представляващи 97% от световния БВП. Резултатите варират от „0“ (липса на защита на правото на собственост) до „10“ (висока защита на правото на собственост).

Финландия продължава да води класирането за пета поредна година, като този път дели първото място с Швеция с резултат от 8,5 от максималните 10 точки. След първенците на трето място се нарежда Сингапур с 8,3 точки, а на четвъртата позиция попадат Нова Зеландия, Норвегия, Люксембург и Швейцария с 8,2 точки всяка. На гръното на класацията е Венецуела с 3,4 точки, а с малко по-добър резултат са Зимбабве, Бурунди и Бангладеш. При тазгодишното класиране 129-те страни леко са повишили средния си резултат и той вече е 5,6 точки при 5,5 през миналата година.

Основният фокус на индекса е върху защитата на правото на собственост и как това се отразява на икономическото благосъстояние на страните. За целта авторите на изследването разделят включените държави според резултатите им. Така се обособяват 5 големи групи от по 20% (квинтили) от всичките 129 оценявани страни.

В първата група са първите 20% от държавите в класирането – тук са включени 26 страни с резултат по-голям от 6,9 точки. Разбираемо, повечето от тях попадат в най-развитите региони – Западна Европа и Северна Америка. В последната пета група са 20-те процента държави на гръното на класацията – 25 страни с резултат по-малък от 4,4 точки.

Рангове IPRI 2011 по квинтили (от най-силни към най-слаби)

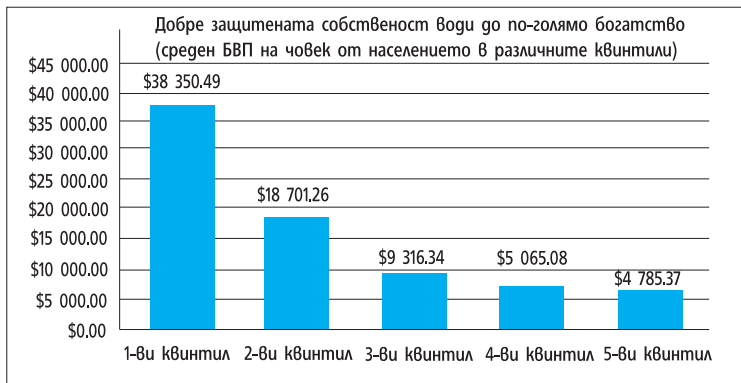
	Топ 20%	2-ри квинтил	3-ти квинтил	4-ти квинтил	Последни 20%
1	Финландия	Малта	Словения	Мексико	Ливан
2	Швеция	Бахрейн	Бруней	Шри Ланка	Непал
3	Сингапур	Чили	Гана	Ел Салвадор	Алжир
4	Люксембург	Естония	Индия	Перу	Мадагаскар
5	Нова Зеландия	Оман	Панама	Виетнам	Армения
6	Норвегия	ЮАР	Руанда	Мали	Камерун
7	Швейцария	Чехия	Тринидад и Тобаго	Сирия	Иран
8	Дания	Пуерто Рико	Китай	Замбия	Сърбия
9	Австралия	Саудитска Арабия	Латвия	Аржентина	Босна и Херцеговина
10	Канада	Испания	Румъния	Хондурас	Грузия
11	Холандия	Унгария	Ямайка	Македония	Никарагуа
12	Австрия	Ботсвана	Бенин	Мозамбик	Пакистан
13	Германия	Израел	Бразилия	Филипини	Чад
14	Хонконг	Мавриций	България	Сенегал	Парагвай
15	Великобритания	Словакия	Хърватска	Доминикана	Украйна
16	Ирландия	Южна Корея	Мароко	Гвiana	Боливия
17	Япония	Полша	Тайланд	Мавритания	Молдова
18	Белгия	Йордания	Турция	Русия	Нигерия
19	САЩ	Малайзия	Египет	Уганда	Ком г'Ивоар
20	Франция	Уругвай	Малави	Етиопия	Либия
21	Исландия	Италия	Черна гора	Гватемала	Ангола
22	ОАЕ	Литва	Свазиланд	Албания	Бангладеш
23	Катар	Тунис	Колумбия	Азербайджан	Бурунди
24	Тайван	Коста Рика	Танзания	Еквадор	Зимбабве
25	Кипър	Кувейт	Буркина Фасо	Казахстан	Венецуела
26	Португалия	Гърция	Индонезия	Кения	

Източник: IPRI 2011

Разделението на включените в изследването държави и изследването на икономическото им развитие показва ясна връзка между защитата на правото на собственост и брутния доход. Първите 26 страни в класацията се радват на \$38,350 среден БВП на човек от населението, докато последните в класирането имат по-малко от \$4,800.

Авторите изчисляват и какъв ще е ефектът върху богатството при по-добра защита на правото на собственост. Данните показват, че единица покачване на резултата в индекса е равна на \$8,960 увеличаване на БВП на човек от населението. Това означава, че ако България стъпее да повиши защитата на правото на собственост, съизмеримо с един пункт увеличение в индекса, ще премине във втората група държави с над \$18,000 БВП на човек (за 2010 г. БВП на човек от населението в България е \$12,800).

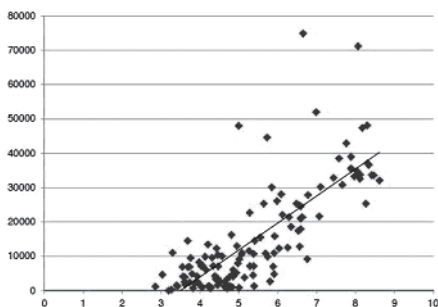
Графика 1: Връзка между резултатите в индекс „Право на собственост“ и БВП

Източник: IPRI 2011

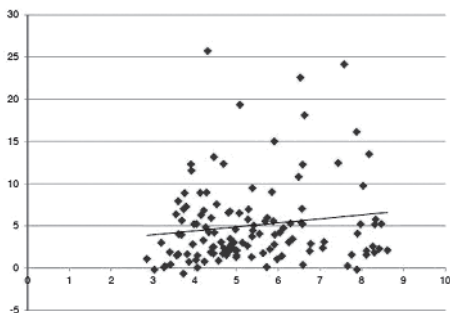
На практика добрата защита на правото на собственост носи много позитиви на страните, които успеят да я постигнат и поддържат:

1. По-висок БВП на глава от населението (ППС)

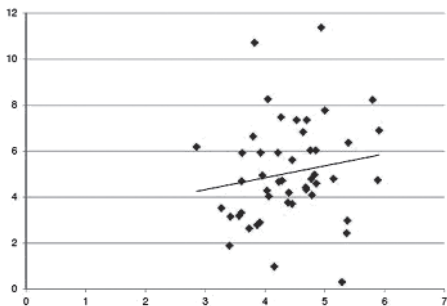
Графика 2: Връзка между IPRI (абсциса) и БВП на човек от населението в долари (ордината)

2. Повече преки чуждестранни инвестиции

Графика 3: Връзка между IPRI (абсциса) и преки чуждестранни инвестиции като процент от БВП (ордината)

3. По-голям ръст на БВП

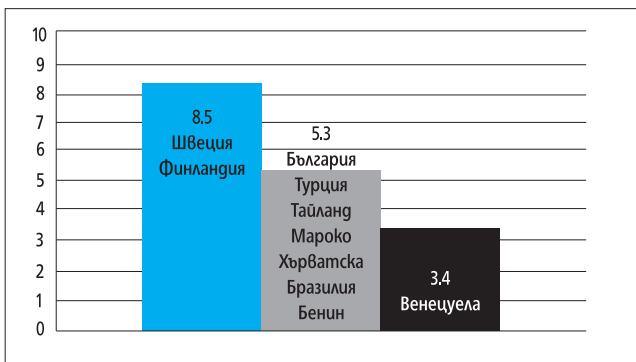

Графика 4: Връзка между IPRI (абсциса) и ръста на БВП (ордината)

2. Позиция на България

България заема 64-то място (от 129) с резултат 5,3 точки от максималните 10. С равен резултат и на същата позиция са Турция, Тайланд, Мароко, Хърватска, Бразилия и Бенин. Тази оценка поставя България по-близо до държавата с най-ниска защита на правото на собственост – Венецуела (3,4 т.) и по-далеч от първенците Финландия и Швеция с по 8,5 точки.

Графика 5: Резултати в индекс „Право на собственост“

Източник: IPRI 2011

Според разделението на страните по квинтили през 2009 г. България премина в третата група и през 2011 г. отново е сред страните със средно представяне. В същата група са и Словения, Индия, Китай, Латвия, Румъния, Египет.

3. Причини за позицията

Данните от изследването показват, че все още правото на собственост в България не е добре защитено. Отново най-ниските резултати са по индикатора „Правна и политическа среда“ и по-специално при оценката на независимостта на съдебната власт и контрола над корупцията. Основната причина за това е влиянието на различни политически и бизнес групи върху съдебната система и нейната „независимост“.

Друга проблемна област и през тази година са някои от елементите на правото на интелектуална собственост, особено защитата му и пиратството на авторски права. Това отново е продиктувано от неспазването на законодателството, липсата на ефективен контрол и разпространението на корупционни практики.

Таблица 1: Резултати на България в индекса

Резултати на България			
	2009	2010	2011
ПРАВНА И ПОЛИТИЧЕСКА СРЕДА	4,5	4,6	5,0
Независимост на съдебната власт	3,0	3,2	4,2
Върховенство на закона	4,7	4,8	4,9
Политическа стабилност	5,8	5,8	5,9
Контрол над корупцията	4,5	4,7	4,8
ПРАВО НА ФИЗИЧЕСКА СОБСТВЕНОСТ	5,6	6,0	5,6
Защита на правото на физическа собственост	3,8	4,9	4,6
Регистрация на собственост	7,8	8,2	8,2
Достъп до земи	4,3	4,9	4,1
ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ	5,1	5,1	5,4
Защита на правото на интелектуална собственост	3,0	3,1	3,8
Патентна защита	9,1	9,1	9,1
Пиратство на авторски права	3,2	3,2	3,3
МЕЖДУНАРОДЕН ИНДЕКС „ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ“	5,1	5,2	5,3

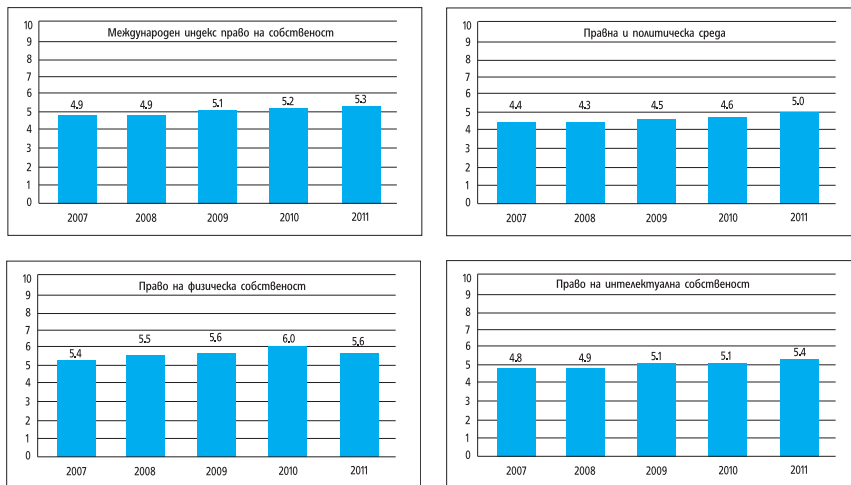
Източник: IPRI 2011

4. Развитие на България

Въпреки че в сравнение с миналата година България пада с 5 места в класацията, резултатът ѝ се подобрява с 0,1 точки. Като цяло за петте години, в които се издава индексът, защитата на правото на собственост в страната постоянно се подобрява, но напредъкът е изключително бавен – от 4,9 точки през 2007 г. до 5,3 точки през 2011 г. С този темп едва ли може да се очаква бързо забогатяване на населението вследствие на по-добрата защита на неговите права на собственост. Изключително важно е да се отбележи, че ефективната защита на правото на собственост зависи изключително и само от българската изпълнителна, законодателна и съдебна власти и провалът не може да се отнесе към външни фактори. В този смисъл ниските доходи у нас могат да бъдат отгадени в голяма степен на несигурността на гражданите и фирмите и липсата на защита, която държавата е призвана да осигурява.

И при трите основни групи показатели напредъкът е подобен – за петте години на издаване на индекса България е напреднала с 0,6 точки (от 4,4 до 5 т.) по отношение на правната и политическа среда, с 0,2 точки (от 5,4 на 5,6 т.) по право на физическа собственост и с 0,6 точки (от 4,8 до 5,4 т.) при защитата на правото на интелектуална собственост.

Графика 5: Резултатите на България в индекс 2011

Източник: IPRI 2011

5. Причини за изменението

Традиционно най-лошото представяне на България е при **правната и политическа среда** – точно 5 точки през 2011 г. И въпреки че точно тук се измерва сравнително добрата оценка за политическата стабилност (5,9 т.), тя не може да компенсира ниските резултати по отношение на независимостта на съдебната власт и мерките срещу корупцията.

Изненадващото в тазгодишния индекс е подобряването при подиндикатора „независимост на съдебната власт“. През последните години резултатът на България по този показател не можеше да се отдели от незавидните 3 точки, но за 2011 г. достига 4,2 точки.

Тъй като този индикатор измерва възприятието за независимост на съдебната власт, основна причина за неговото подобрене би могла да бъде гръмка обявената от новото правителство съдебна реформа. Това беше подкрепено и от междинния доклад на Европейската комисия за напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка, който отчита изпълнението на стратегията за съдебна реформа през 2010 г. В доклада са посочени измененията в Закона за съдебната власт, които съдействат за по-голямата отчетност и прозрачност на съда. По-важните промени в тази насока касаят правомощията на Висшия съдебен съвет и системата за назначаване и атестиране в съдебната система. Като цяло оценката за България се повишава заради стъпките към осъществяването на съдебната реформа, нарастването на броя на делата за измами с европейски средства, борбата с корупцията по високите етажи на властта. Трябва да имаме предвид, обаче, че България все още е много далеч от определените за независима съдебна власт и некоорумпирана вържава.

Резултатът за групата **правото на физическа собственост**, в която България постига най-добрите си резултати в предишните години, през 2011 г. намалява с 0,4 до 5,6 точки. Най-голямо понижение отбелязва подиндикаторът „достъп до заеми“ – от 4,9 т. през 2010 г. до 4,1 т. през 2011 г. Като се има предвид, че данните тук са до 2009 г., спадът при този индикатор е продиктуван от негативните ефекти на световната икономическа и финансова криза върху предлагането на кредит на местния пазар и затегнатите условия.

За поредна година подиндикаторът „регистрация на собственост“ е оценен сравнително високо, като и тази година запазва 8,2 точки. Високият резултат в тази категория е продукиран от улесненото регистриране на собственост, основно заради създаването и развитието на имотния регистър в интернет. От 2009 г. информационната система на кадастъра и имотния регистър започва да действа във всички регионални служби, но все още обхваща малка част от имотите – 12% от територията на страната за първата година, като останалата част трябва постепенно да бъде покрита до 2015 година.

В областта на защитата на **правото на интелектуална собственост** България има както доста силни, така и изключително слаби резултати по различните подиндикатори. Така например, патентната защита в страната е оценена с 9,1 точки от максималните 10, което е и най-високо оцененият показател на страната. Този резултат е обусловен от добрата законова уредба и съвременните практики, които се прилагат. Проблемът тук е, че въпреки ефективната рамка, бизнесът не е запознат със защитата на патентите, а едно изследване на Българската стопанска камара от 2008 г. показва, че всяка втора фирма няма доверие в прилагането на законовите разпоредби и не търси патентна защита.

В групата на защита на правото на интелектуалната собственост попада и най-слабият показател за България – пиратството на авторските права. През 2011 г. резултатът тук е 3,3 точки, с 0,1 точка повече от предходния индекс. Политиката за защита на правото на собственост се проваля гръмко, а пиратството продължава да е силно разпространено. Основният принос за ниската оценка е интернет пиратството, което продължава да бъде огромен проблем в България. Изследване на Сдружението на издателите върху бизнес софтуерното пиратство³ сочи, че пиратството при софтуера, инсталиран върху персонални компютри в България, е 67% през 2009 г. (в световен мащаб равнището на пиратския софтуер е 43%), а причините за това са непоследователното правоприлагане, продължителните производства и неадекватните санкции. Други благотворни фактори за пиратството според изследването са липсата на ефективно управление на софтуерните активи в малките и средни предприятия и високата обществена толерантност към посегателствата срещу интелектуалната собственост.

През 2010 г. директорът на Международната федерация за звукозаписната индустрия Френсис Мур посочва България като първенец при интернет пиратството.

6. Добри примери

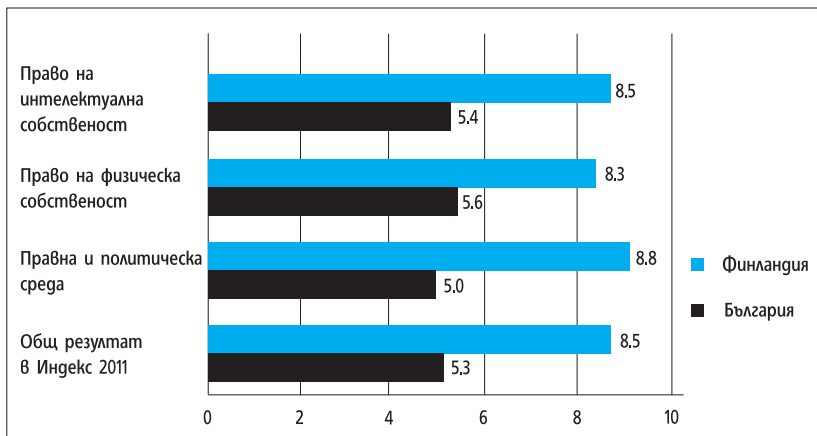
Въпреки лекото понижение на резултата тази година, Финландия продължава да има най-високо защитеното право на собственост за пета поредна година. Страната има най-високата оценка сред изследваните страни по всеки компонент.

Най-високата оценка за Финландия е заради доброто представяне на страната по индикатора правна и политическа среда – 8,8 точки. Основна роля там играе контролът над корупцията, оценен с 9,4 точки от максималните 10 точки и независимостта на съда с точно 9 точки.

Други високи резултати на Финландия са в областта на регистрирането на собственост (9,4 точки) заради сравнително малкото на брой необходими процедури и бързото справяне с документацията.

³ Виж повече мук: <http://portal.bsa.org/internetreport2009/>

Графика 6: Резултати на България и Финландия за 2011 г.

Източник: Доклад на IPRI 2011

7. Препоръки

При почти всички подиндикатори, които измерват защитата на правото на собственост, България има доста слабости. Поради тази причина трябва да се предприемат фундаментални реформи в областта на сигурността и съдебната власт, но и да се постави фокус върху детайлите, които са най-сериозните пречки пред правото на собственост в страната.

Конкретните реформи, които трябва да се извършат възможно най-скоро, са:

- Публикуване на всички съдебни решения в интернет;
- Създаване на ясни и прозрачни правила на процедурите за обществени поръчки чрез прилагане само и единствено на процедурата на открит търг за избор на изпълнители;
- Ревизиране на списъка с обстоятелства и частни случаи, които към момента предполагат заобикаляне на системата за обществени поръчки;
- Въвеждане на възможност за плащане на всички държавни и общински такси и данъци чрез интернет;
- Публикуване на информацията относно действията на държавните и местни власти при сигнали за корупция.

ВЪЗПРИЯТИЕ НА КОРУПЦИЯТА 2010

Трансперънси интернешънъл

http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/

Години на използване в последното издание на индекса гани: 2009, 2010

1. За индекса

Индексът на Трансперънси интернешънъл измерва степента на политическа и административна корупция в една страна, така, както я възприемат представителите на бизнеса, световните анализатори и местните експерти. За разработването му се използват данни от експертни и бизнес проучвания, провеждани от независими институции.

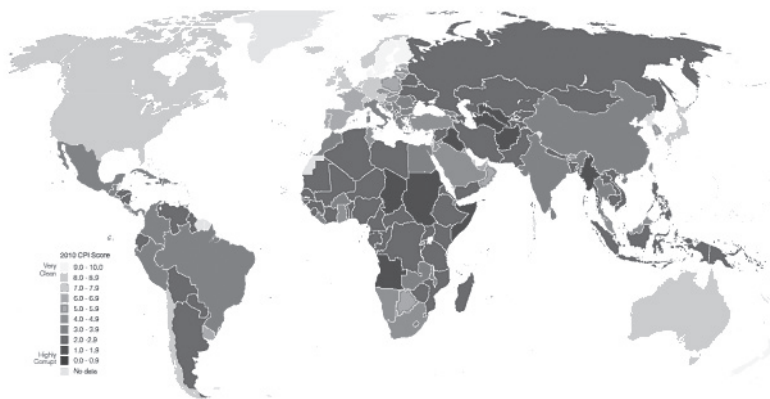
За целите на съставянето на индекса корупцията се определя като злоупотреба с обществена длъжност за лична изгода. Тук се включват елементи като подкуп на държавни служители, комисионни при обществени поръчки, присвояване на обществени средства или просто липса на антикорупционни усилия.

Индексът приема стойности от нула до десет като резултат, клонящ към нула, показва високо ниво на корупцията, а такъв, близък до десет – ниско ниво на корупция.

Последното издание на индекса (CPI 2010) обхваща 178 държави.

В последния индекс Нова Зеландия отново е на първо място с резултат от 9,3 точки, като този път на първо място със същия брой точки са класирани също така Дания и Сингапур. На второ място са Финландия и Швеция с по 9,2 точки. На последно място за поредна година е Сомалия с 1,1 точки.

Фигура 1: Възприятието на корупция по света за 2009 г. (по-тъмен цвят означава по-високи възприятия)

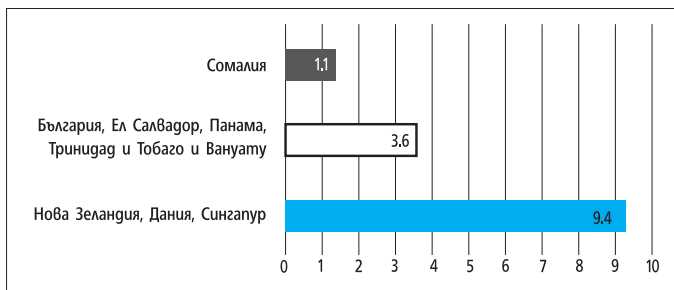

Източник: Трансперънси интернешънъл

2. Позиция на България

В класацията за 2010 г. България заема 73-то място с резултат от 3,6 точки. Това нарежда страната наравно с Ел Салвадор, Панама, Тринидад и Тобаго и Вануату. По-напред с 0,1 точки са Румъния, Черна гора, Куба и Бразилия, а непосредствено след нас – Китай, Колумбия, Гърция, Лесото, Перу, Сърбия и Тайланд.

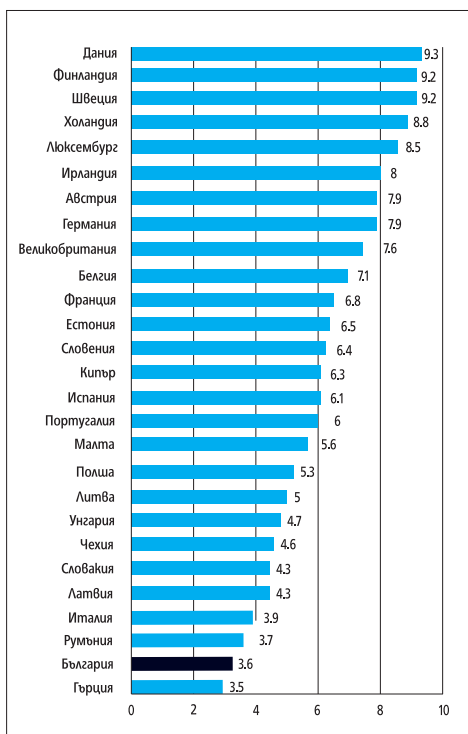
Графика 1: Индекс на възприятието на корупция 2010

Източник: Трансперънси интернешънъл 2010

За разлика от предишната година, където България беше на последното място сред страните-членки на ЕС, тази година Гърция влошава резултата си и става единствената страна-членка с по-лош резултат от България. Средното ниво за ЕС е 6,3 точки, което е далеч от 3,8-те точки на България. Европейските първенци са Дания с 9,3 точки и Финландия и Швеция с по 9,2 точки.

Графика 2: Резултат на страните-членки на ЕС

Източник: Трансперънси интернешънъл 2010

3. Причини за позицията на България

Ниският резултат на България в класирането показва, че оценката на гражданите и фирмите за страната ни са като за силно корумпирана. Основните причини за високото ниво на корупция в България са:

- Изобилие от сложни и скъпоструващи правителствени разпоредби, разрешителни и всякакви други видове регулации;

В България все още не се прилага изискването за предварителна оценка на въздействието на регламентите, която би отсяла некачествените регулации и (както показва опитът на други страни) би намалила като цяло обема на новите регулации.

- Често променящото се законодателство;

Несигурността и непредвидимостта в нормативните изисквания затрудняват работата на бизнеса и отблъскват инвеститорите. За тази цел е нужно да се въведат и прилагат практиките за доказване на необходимостта от всяка една законодателна промяна.

- Липсата на твърди правила за регулиране на редица отношения между бизнеса и администрацията, които дават възможност за тълкуване от страна на властимащите.

Отново проблеми по-скоро от законодателен характер.

- Ниската компетентност и слабата ефективност на държавните институции при реализирането на правомощията им.

Разбираемо е, че бизнесът се опитва да избегне сложните процедури и множеството държавни служители, с които трябва да си взаимодейства.

- Все още слабо разпространение и дълбочина на електронното правителство.

Както на централно, така и на местно ниво, се налага общуване на гражданите и фирмите с администрацията лице в лице, което често позволява открито изнудване от страна на администрацията.

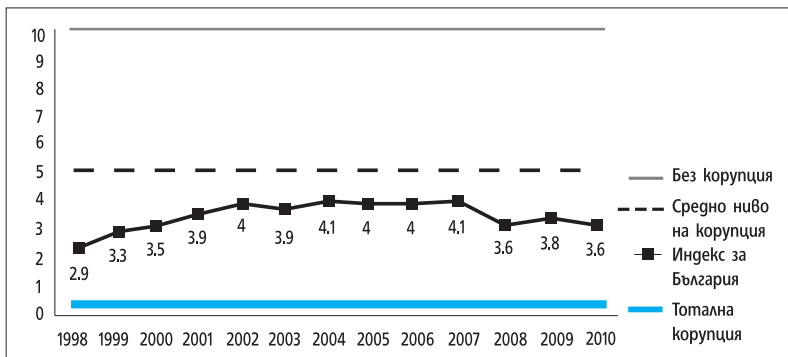
- Законова възможност за възлагането на обществени поръчки посредством процедури различни от открития търг.

Всяка възможност за избор на изпълнител на обществена поръчка посредством процедура, различна от открития търг, където има най-голяма прозрачност и минимум условия към потенциалните изпълнители, е благодатна почва за корупционни практики. Въпреки периодичната промяна на Закона за обществените поръчки, тези възможности са налични и се експлоатират често от властите.

4. Развитие на България

България е включена за първи път в корупционния индекс през 1998 г. със стойност от едва 2,9 точки. За периода 1998-2002 г. изследванията показват бавно, но стабилно повишение на оценката. За периода от 2002 г. до 2007 г. показателят на страната не претърпява съществени промени и се движи около 4 точки. Индексът на България през 2008 г. отбелязва сериозен спад и е със стойност 3,6 точки, което връща страната с 8 години назад в борбата с корупцията. Въпреки това през 2009 г. резултатът леко се повишава до 3,8 точки, но през последната година нивото му отново се връща до 3,6 точки.

Графика 3: Резултат на България за периода 1998 - 2010

Източник: Трансперънси интернешънъл 2010

5. Причини за изменението

От представянето на България през годините на издаване на индекса ясно се вижда, че борбата срещу корупцията не дава реални резултати. Дори няма нужда от цифри, за да се забележи, че положението в страната не се е променило за последните десет години. Гражданите постоянно са заливани от нови разкрития за корупционни схеми, властта често е посочвана като силно корумпирана, Европейският съюз неведнъж публикува доклади, които ясно показват, че корупцията в страната е достигнала застрашителни размери, но въпреки всичко това няма никакви индикации за подобрене. В последните решения на ЕС за отказа на членството на България в Шенген дори се изтъква, че корупцията е мотивът страната да не бъде приета в безвизовото пространство.

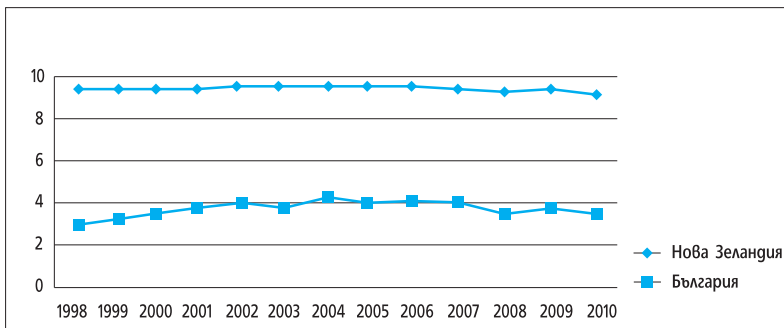
Основната причина за високото възприемане на корупция в страната е корупцията по високите етажи на властта и липсата на механизми за нейното ограничаване. От една страна, в България все още не са изградени добри стандарти за прозрачност и ефективност на харченето на публични средства и управлението. От друга страна, сериозните проблеми в нереформираната съдебна система спъват опитите за справяне с корупцията. Корупционните практики са особено разпространени при обществените поръчки, концесиите, приватизацията и управлението на европейски средства.

6. Добра практика

И в тазгодишното издание Нова Зеландия заема първо място. Страната често е давана за пример като топ реформатор. Почти всяка една сфера от икономическия и социалния живот може да се определи като оптимална. Така например, дерегулирането и намаляването на размера на гържавата е довело до много по-голяма ефективност в харченето на публични средства. От една страна, по-малката намеса на правителството в работата на бизнеса и живота на хората е причина за намаляване на стимулите за корупция и избягване на законите. От друга, намаляването на преразпределението от гържавата означава по-малко средства, които да зависят от решенията на администрацията.

Голяма роля за успеха на Нова Зеландия като първенец в борбата с корупцията са ефективната съдебна система, силната защита на правото на собственост и зачитането на индивидуалната и икономическата свобода.

Графика 4: Резултати на България и Нова Зеландия

Източник: Трансперънс интернешънъл 2010

7. Препоръки

Въпреки че резултатът на България в последното издание на индекса леко се подобрява, възприятието за корупцията в страната все още е високо. Това още веднъж доказва нуждата от задълбочени мерки и решителни действия за намаляване и премахване на корупционните практики. Особено значение има борбата с корупцията по високите етажи на властта и организираната престъпност. Силната правна среда би дала една стабилна основа за по-нататъшния успех за изкореняването на злоупотребите в България.

Особена роля при борбата с корупцията играе наличието на политическа воля за това, а конкретните мерки трябва да преминат през цялата палитра на законодателството и да стигнат до всички нива на властта. Един от най-съществените системни източници на корупция са самите закони. Поради тази причина е необходимо:

- Въвеждане на изискване за оценка на въздействието при промяна на законодателството и санкции при неспазването му;
- Цялостна, а не козметична здравна реформа;
- Прилагане на реално програмно бюджетирание като основен метод за управление на публичните разходи, включително в сферата на правосъдието (в момента програмното бюджетирание в много институции се прилага изцяло проформа);
- Премахване на всички видове процедури при провеждане на обществените поръчки освен открития търг и метода на „най-ниска цена“;
- Разширяване обхвата на обществените поръчки и включване на допълнителни дейности, финансирани с публичен ресурс, които по своята същност следва да се извършват чрез провеждане на процедура за обществени поръчки, но в момента са извън системата;
- Въвеждане на повсеместно е-правителство, както за услугите на централната администрация, така и за тези на местната власт;
- Въвеждане на система за плащане на всички местни данъци и такси по електронен път.

ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС 2011

Световната банка

www.doingbusiness.org

Година на използваните в последното издание на индекса данни: юли 2009 – юни 2010

1. За индекса

Индексът за правене на бизнес (ИПБ), изготвян от Световната банка от 2003 г., дава оценка за правилата за бизнес в повечето икономики по света. В последното издание на индекса от 2011 г. са включени 183 страни, а използваните данни са актуални към 1 юни 2010 г. ИПБ дава количествени стойности за 9 отделни показателя, с 1 по-малко в сравнение с 2010 г., когато се включва и „наемане на работници“.

Показателите засягат правилата за:

- **Започване на бизнес** – обобщава процедурите и разходите, свързани със започването на бизнес.
- **Издаване на разрешително за строеж** – оценява процедурите, времетраенето и разходите за построяването на склад.
- **Регистриране на собственост** – разглежда стъпките, времетраенето и всички разходи, свързани с регистрирането на имот.
- **Достъп до кредит** – оценява законовите права на кредитополучателите и кредиторите, както и покритието, обхвата, качеството и достъпността на кредитна информация в страната чрез наличието на публични или частни кредитни регистри и бюра.
- **Защита правата на инвеститорите** – измерва степента на защита на миноритарните акционери срещу злоупотреби на директорите и използването на корпоративни активи за лични ползи (правила за разкриването на тайна, директорската отговорност и исковите на акционерите).
- **Плащане на данъци** – измерва нивото на данъците и задължителните вноски, които средно голяма фирма трябва да плати или удържи за една година, както и административната тежест при плащането на данъци.
- **Международна търговия** – обобщава процедурите и документите, необходими за внос и износ на стандартен товар от стоки по воден път.
- **Изпълнение на договорите** – измерва ефективността от прилагането на договори при търговски спор.
- **Закриване на бизнес** – измерва времето и разходите за преминаване през процедурата на фалит (основни пречки в процедурата по обявяване в несъстоятелност).

В последното издание отпада показателят „наемане на работници“. Заедно с това настъпват промени при изчислението на индикаторите за минималната работна заплата, трудностите при освобождаване на персонал, годишния период за отпуск и болнични и се въвежда минимален праг за платения годишен отпуск.

Индексът събира данни по стандартизиран начин. Екипът изготвя анкета, която е консултирана с анализатори, изследователи и различни специалисти. Изследването използва прости икономически аргументи, за да се осигури сравнимост на икономиките.

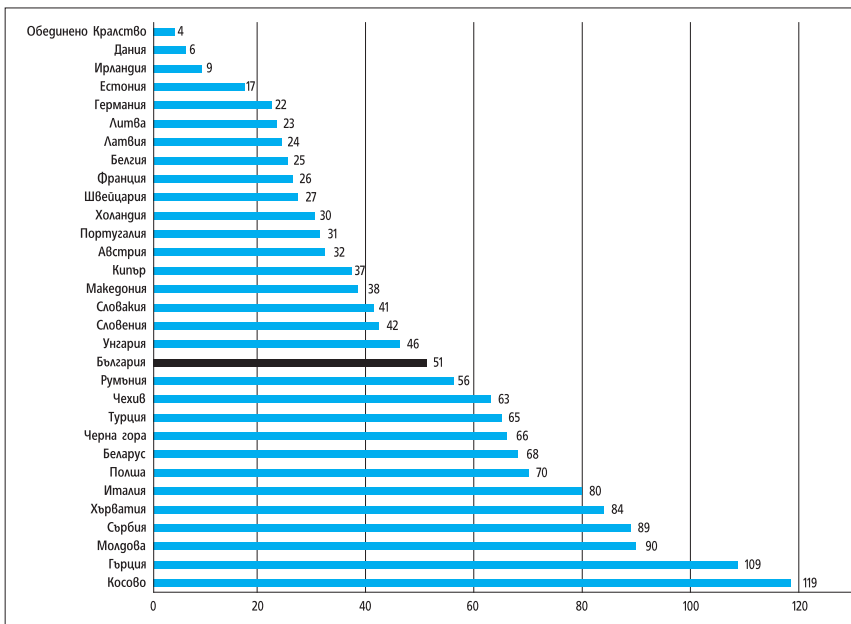
За поредна година класацията се води от Сингапур. Останалите страни в челната десетка през 2011 г. също са сред първенците и през миналите години и са погрешно както следва: Хонконг, Нова Зеландия, Великобритания, САЩ, Дания, Канада, Норвегия, Ирландия, Австралия.

2. Позиция на България

През 2011 г. България заема 51-во място от 183 страни, което, според обновената методо-

логия, означава, че страната запазва позицията си от предходната година. Така страната се нарежда под Испания и Катар и над Ботсвана и Санта Лучия. Извадката на страните от Европейския съюз и Източна Европа показва, че България е във втората половина на класацията, но все пак позицията ѝ е добра на фона на страни като Полша, Италия, Хърватска и Гърция.

Графика 1: България и позицията ѝ в Европа

Източник: ИПБ

3. Причини за позицията

Според класацията България има силни позиции при достъпа до кредит, започването на бизнес и защита правата на инвеститорите, докато слабите ѝ места са издаването на разрешителни за строеж и международната търговия.

При издаването на разрешителни за строеж най-тежкият фактор изглежда цената, която през 2011 г. възлиза на 442,3% от дохода на глава от населението в сравнение с едва 35,1% в Нова Зеландия. Страната ни сериозно изостава от лидерите и по нужното време за издаване на разрешително за строеж - 139 дни, и необходимите процедури – 24. За сравнение, в Нова Зеландия, която е 5-та по този показател, са нужни 65 дни и 7 процедури.

При факторите, които оказват влияние на показателя международна търговия, също има сериозно изоставане. Въпреки че броят документи за извършване на внос и износ в България не се различават много от тези в Нова Зеландия, то нужното времето и разходи за извършване на търговия у нас са двойни.

Независимо, че по започване на бизнес България заема сравнително добра позиция, не липсват фактори, които ни отдалечават сериозно от лидерите в класацията. Такива са например нужните процедури – 4, които отнемат 18 дни и струват 1,6% от дохода на

глава от населението. Същевременно в Нова Зеландия е достатъчна 1 процедура, която отнема 1 ден и струва близо два пъти по-малко – 0,4% от дохода на глава от населението. При защитата на инвеститорите също има какво да се желае, тъй като по индекса за търсене на отговорност от изпълнителния директор от 10 възможни пункта България има само 1, а Нова Зеландия – 9. Също така индексът за защита на инвеститорите у нас получава едва 6 пункта от 10 възможни, а в Нова Зеландия има 9,7 пункта.

Таблица 1: Промяна в показателите на България в последните два индекса

Показател	2011	2010	Промяна
Започване на бизнес	43	50	7
Издаване на разрешително за строеж	119	117	-2
Регистриране на собственост	62	56	-6
Достъп до кредит	6	6	0
Защита на правата на инвеститорите	44	41	-3
Плащане на данъци	85	95	10
Международна търговия	108	109	1
Изпълнение на договорите	87	88	1
Закриване на бизнес	83	79	-4
Общо	51	51	0

Източник: ИПБ

През последната година сериозно изменение се наблюдава при четири от показателите, като два от тях се подобряват, а други два се влошават.

По показателя за започване на бизнес България се нарежда на 43-то място, което е подобрение със 7 места. Това се дължи основно на грастичното намаление на минималния капитал от 5000 лв. до 2 лв. през 2009 г., което свива и общите разходи за започване на бизнес като процент от дохода на глава от населението от 1,7% през 2010 г. на 1,6% през 2011 г. Подобряване се наблюдава и при плащането на данъци в резултат на спад в общата данъчна тежест от 31,4% на 29%. Данните за плащането на данъците са за 2009 г., когато за първа година, заради въвеждането на плоския данък през 2008 г., доплащането на дължими данъци върху доходите на физически лица от преходната година намала. От 2009 г. отпадна данъчното облагане на доходите от сделки с акции на публични дружества на фондови борси в ЕС, а общата осигурителна тежест намала с 2,4 процентни пункта.

Наблюдаваното влошаване на позицията на регистриране на собственост с 6 места се дължи единствено на повишаването на разходите за извършване на услугата, които от 2,3% от дохода на глава от населението през 2010 г. се увеличават на 3% през 2011 г., което се дължи на увеличението при местните данъци в някои общини.

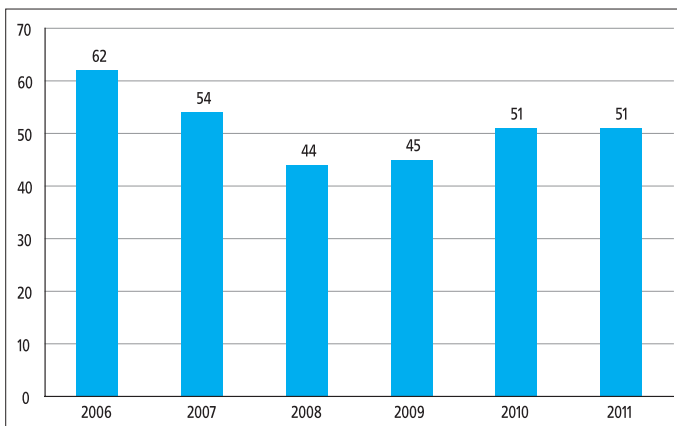
България отстъпва в класацията и по закриване на бизнес - с 4 позиции. Това е резултат от понижаване на степента на удовлетворяване на вземанията на кредиторите при закриване на бизнес, която от 32,1% през 2010 г. достига до 31% през 2011 г.

4. Развитие на България

От първото издание на индекса позицията на България значително се е подобрила, но през последната година се наблюдава застой. Въпреки че някои от показателите се подобряват стабилно през годините, положителната тенденция съвсем не е валидна за всички

разглеждани индикатори. При някои се наблюдава относителен застои, а при други – дори влошаване.

Графика 2: Места на България в индекса (България подобрява своя резултат и се изкачва с 18 позиции напред в класацията за петте изследвани години)

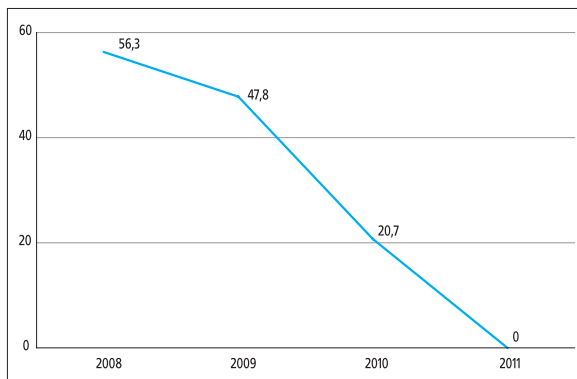

Източник: ИПБ

Интересно е да се проследи движението през годините на България по всеки показател. По този начин можем да оценим кои реформи у нас реално подобряват средата за правене на бизнес и кои сфери имат нужда от спешни и значителни промени.

В периода 2008-2011 г. подобрене има при три от деветте показателя, като най-голямо то е при започването на бизнес. Това се дължи на изнасянето на търговския регистър извън съдебната система през 2008 г., въвеждането на повече технологии в процедурите, постоянното свиване на изискуемия капитал за регистриране на фирми. Всичко това значително ускори регистрацията на нови компании.

Графика 3: Изискуем минимален капитал за започване на бизнес като процент от дохода на глава от населението за България

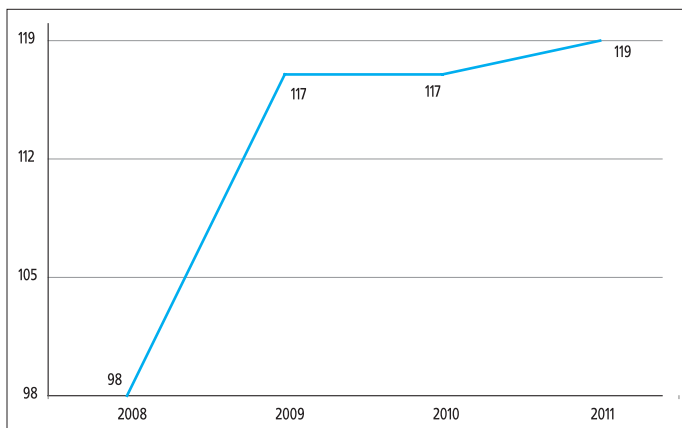
Източник: ИПБ

Сериозен напредък се наблюдава и при плащането на данъци, където страната печели 8 позиции. Подобриенето идва едва през последната година, но обхваща данните за 2009 г., която беше първата след въвеждането на плоския подоходен данък в страната.

Изпълнението на договорите е другата сфера, където се отчита подобрене и доближаване до лидерите с 6 места. За съжаление повишението по този показател се дължи на вътрешни реформи единствено през 2008 г., когато броят процедури се намалява с 1, докато през останалите години няма никаква промяна. С други думи позицията на страната се подобрява почти изцяло заради влошаване на обстановката в други страни.

Същевременно има сериозно отстъпване в позицията за издаване на разрешителни за строеж – 21 места надолу в класацията. Това се дължи на увеличаване на необходимите процедури и отделеното време за издаването на таква разрешително, което е налице през 2008 г. Оттогава няма промяна по тези показатели, но разходите за издаване на разрешителни намаляват, което означава, че реформите в други страни в класацията са по-решителни, а резултатите съответно – по-добри. Аналогично е поведението при защитата на правата на инвеститорите, където няма подобрене през годините, но страната губи позиции.

Графика 4: Издаване на разрешително за строеж (необходими дни)

Източник: ИПБ

Противно на очакваните „положителни ефекти от членството в ЕС“ върху международната търговия в България, индексът не отчита такива. Година след влизането на страната в ЕС изискваните документи и времето за внос и износ намаляват, но разходите за внос и износ се увеличават, което за периода 2008-2011 г. сваля България с 14 позиции в класацията. С 8 позиции отстъпваме при закриване на бизнес, отново заради по-доброто представяне на други страни. Влошава се единствено индикаторът за удовлетворяване на вземанията на кредиторите при закриване на бизнес. Със 7 позиции се влошава показателят регистриране на собственост, където повишаването на цената за регистрация оказва по-силно негативно влияние, отколкото понижаването на времето, което отнема. Накрая се нарежда достъпът до кредит, който се понижава с 1 позиция. По този показател се наблюдава постоянно подобрене на покритието на кредитните регистри, както и тяхното високото ниво на изчерпателност, но въпреки това страната отстъпва в класацията, заради по-лесния достъп до кредити в други страни.

5. Причини за развитието

Главните причини за относителното покачване на България в класацията са промените при плащането на данъци и изпълнението на договори.

Създаването на Националната агенция по приходите през 2006 г. и въвеждането на няколко, макар и ограничени на брой, електронни процедури, дават възможност за малко по-лесно плащане на данъчните задължения, при това само към една държавна структура.

Въвеждането на плосък корпоративен данък през 2007 г. и плосък подоходен данък през 2008 г., намалението на осигуровките до 31,3% (през 2006 г. осигуровките са намалени с 6 процентни пункта, през 2007 г. - с допълнителни 3 пункта, а през 2009 г. – с 2,4 процентни пункта), както и намаляването на броя плащания допълнително спомагат за подобряването на този показател. Независимо от промените, времето за плащане на данъци остава все толкова високо – 616 часа годишно.

Въпреки подобряването на позицията по изпълнение на договори, обаче, няма промяна в отделните фактори в него. България се изкачва по този показател единствено, защото позициите на други страни се влошават.

Същевременно има доста сфери, които продължават да затрудняват правенето на бизнес в България. За периода, който покрива последното издание на индекса (2010-2011), най-проблемните области остават без развитие, а на места има и влошаване:

- Издаване на разрешително за строеж – издаването е свързано с високи разходи (442,3% от дохода на глава от населението), голяма продължителност (цели 139 дни) и тромави процедури (24 на брой).

- Регистриране на собственост – цели 8 процедури, отнематчи 15 дни и струващи 3% от стойността на собствеността.

- Закриване на бизнес - в България, в случай на фалит, кредиторите успяват да получат под една трета (31%) от дължимото. Времето, което е необходимо за удовлетворяване на кредиторите на фирма в процедура по фалит, също е от съществено значение – в България този процес отнема 3 години и четири месеца. Неефективността на законодателството и съдебните процедури проличава и от това, че в момента в България има много малък брой реални фалити, но при много голям обем междуфирмена задължнялост.

- Международна търговия – международната търговия се утежнява от скъпия и бавен процес за износ и внос. Износът отнема средно 23 дни и струва \$1,551 на контейнер (в Сингапур това струва \$456 и се осъществява за едва 5 дни), а вносът – 21 дни и \$1,666 разходи на контейнер (за сравнение, в Сингапур тези показатели са съответно 4 дни и \$439).

- Плащане на данъци. Това е един от най-лошите показатели заради множеството документи за попълване и подаване: 17 плащания при необходимо време за плащане на данъци от 616 часа на година, плюс високите ставки.

- Изпълнение на договорите – за целия осемгодишен период, в който се прави изследването, времето, необходимо за изпълнение на договорите, остава все така високо – 564 дни. За сравнение, в Люксембург са необходими 321 дни за общо 26 процедури при 39 в България.

6. Добри примери

Сингапур

За поредна година Сингапур води класацията за правене на бизнес с добри резултати във всяка една изследвана сфера. През последната година страната прави няколко подобрения, които затвърждават позицията ѝ на държавна, осигуряваща най-добрата бизнес среда. Въпреки липсата на промяна при повечето показатели, Сингапур продължава да подобрява някои фактори в тях. Според доклада от 2011 г. такива са разходите за издаване на разрешително за строеж, които са 19,7% от дохода на глава от населението, обхвата на частни

кредитни регистри – 60,8% от пълнолетното население и общото данъчно бреме – 25,4% от печалбата.

Таблица 2: Промяна в показателите на Сингапур в последните два индекса

Показател	България	Сингапур		
	2011	2011	2010	Промяна
Започване на бизнес	43	4	4	0
Издаване на разрешително за строеж	119	2	2	0
Регистриране на собственост	62	15	16	-1
Достъп до кредит	6	6	6	0
Защита на правата на инвеститорите	44	2	2	0
Плащане на данъци	85	4	4	0
Международна търговия	108	1	1	0
Изпълнение на договорите	87	13	13	0
Закриване на бизнес	83	2	2	0
Общо	51	1	1	0

Източник: ИПБ

Унгария

Примерите за страни, които се справят по-добре от България по всеки един показател от изследването, са много. Ще се спрем на Унгария, която за една година направи реформи в четири от деветте изследвани области на правене на бизнес и се издигна с шест места в класацията.

Таблица 3: Промяна в показателите за Унгария в последните две издания на индекса

Показател	България	Унгария		
	2011	2011	2010	Промяна
Започване на бизнес	43	35	36	↑ 1
Издаване на разрешително за строеж	119	86	86	0
Регистриране на собственост	62	41	60	↑ 19
Достъп до кредит	6	32	30	↓ 2
Защита на правата на инвеститорите	44	120	119	↓ 1
Плащане на данъци	85	109	118	↑ 9
Международна търговия	108	73	73	0
Изпълнение на договорите	87	22	22	0
Закриване на бизнес	83	62	58	↓ 4
Общо	51	46	52	↑ 6

Източник: ИПБ

Независимо от силно разочароващата позиция на Унгария по някои показатели, страната се нарежда в топ 10 на реформаторите според класацията за 2011 г. с подобряване на бизнес средата по четири показателя.

■ В страната се въвежда лимит за нужното време за издаване на разрешителни за строеж. С това дните за издаване на подобно разрешително се понижават от 204 на 189. Същевременно другите фактори не се променят, което остава позицията на страната по този показател също без промяна.

■ Понижава се максималната за регистриране на собственост с 6 процентни пункта и към 2011 г. тя вече е 5% от стойността на имота. Тази стъпка подобрява позицията на показателя с 19 места.

■ Опростяване на данъци и данъчната основа. По този начин общата данъчна тежест намалява от 57,5% през 2010 г. на 53,3% през 2011 г., а необходимото време за плащането им се свива от 330 на 277 часа.

■ Променя се законодателството с цел насърчване на неплатежоспособни компании да търсят споразумение с кредиторите си извън съда.

Въпреки разнопосочното движение на показателите си Унгария е страната, която през 2011 г. бележи най-високо подобряване в общата си позиция в класацията – 39 места. Тя бележи влошаване на позиции по 5 показателя и запазва мястото си по 1. Това, обаче, е компенсирано от подобряването при показателите закриване на бизнес и регистриране на собственост. Страната е улеснила значително разрешаването на проблеми с фалиралите компании, което от своя страна е повишило значително делата, които инвеститорите си възвръщат в случай на фалит – от 20,9% на 53,9%, а нужното време се е свило от 6,5 години на 3,2 години. Мерките подобряват позицията на страната по този показател от 115-то място на 32-ро място. Заедно с това се наблюдава сериозно подобрене при регистрирането на собственост, където необходимото време се свива от 78 на 43 дни, придвижвайки страната от 62-ра на 47-ма позиция.

7. Препоръки за България

За по-нататъшното подобряване на бизнес средата България трябва да предприеме следните реформи:

■ Започване на бизнес – намаление на необходимото време и брой на процедурите за стартиране на бизнес, въвеждане на обслужване на едно гише (там, където това още не е направено или само формално съществува), свиване до минимум на регистрационните, лицензионните и разрешителните режими и уеднаквяване на изискванията по едни и същи процедури между местните власти. Премахване на възможността за тълкувателно прилагане на различните закони и наредби и предявяването на допълнителни, нерегламентирани изисквания от страна на администрацията. Въвеждане на повсеместно мълчаливо съгласие от страна на администрацията след изтичането на законовия срок за произнасянето ѝ.

■ Издаване на разрешителни за строеж – намаляване на разходите за получаване на разрешително, съкращаване на необходимото време, пренасяне на отговорностите по съгласуване на инвестиционните документи към частния сектор, премахване на сегашните три вида фази – идейна, техническа и работна (и запазването само на фазата на инвестиционното проектиране), оптимизиране на информацията, свързана с подробното планиране на инфраструктурата.⁴

■ Регистриране на собственост – намаляване на броя на процедурите и разходите, свър-

⁴ Виж информацията от изследването на ИПИ „Строителните разрешителни: подобрени и в интернет“, 2007

зани с тях, въвеждане на възможност за регистрация по интернет. В Нова Зеландия регистрирането на собственост по интернет отнема по-малко от два дни, а в България - 15 дни.

■ Защита на правата на инвеститорите – разширяване обхвата на директорските отговорности, както и повишаване на ефективността и ускоряване на работата на съдебната система, улесняване завеждането на дела от акционери и осигуряване защита за инвеститорите.

■ Плащане на данъци – намаляване на осигуровките (чрез осъществяване на фундаментална пенсионна реформа, насочена към водеща роля на частните сметки и т.нар. капиталов стълб), премахване на преки данъци с малък ефект върху бюджета, но затормозяващи бизнеса (например, данък реинвестирана печалба, данък дивидент), опростяване на процедурите и окрупняване на данъчните плащания (т.е. по-малко единични платежни нареждания) през интернет.

■ Международна търговия – съкращаване на разходите и времето по подготовката на документите за търговия, като например документите за технически контрол;

■ Изпълнение на договорите – съкращаване на времето, необходимо за решаване на споровете в съда и създаване на условия за бърз съдебен процес. В Люксембург, например, за изпълнението на договорите са необходими 321 дни (564 в България) и 26 отделни процедури (39 в България).

■ Закриване на бизнес – намаляване на неефективността, резултат „от високите административни разходи и дълги отлагания, също така и от изключително неорганизираните продажби на жизнени бизнеси“⁵. Ускоряване на процедурите по несъстоятелност.

⁵ Дянков, Харт, Маклийш и Шлайфър. „Прилагане на дълг по света“, Журнал по политикология, декември 2008 г.

ИКОНОМИЧЕСКА СВОБОДА 2011

Фондация „Херитидж“ и в. „Уолстрийт джърнъл“

<http://www.heritage.org/index/>

Година на използваните в последното издание на индекса данни: юли 2009 – юни 2010

1. За индекса

Индексът на икономическата свобода се публикува вече за 17-ти път от фондация „Херитидж“ и в. „Уолстрийт джърнъл“, като през 2011 г. индексът обхваща 183 страни по света. Икономическата свобода е фундаменталното право на всеки човек да контролира своя труд и собственост. В страните с висока степен на икономическа свобода хората са свободни да работят, произвеждат, потребяват и инвестират по предпочитан от тях начин, като това право се защитава от държавата, без да го ограничава.

Икономическата свобода се измерва по 10 показателя:

- бизнес свобода
- търговска свобода
- фискална свобода
- големина на правителството
- парична свобода
- инвестиционна свобода
- финансова свобода
- право на собственост
- свобода от корупция и
- свобода на труда.

Всеки показател има еднаква тежест при изчислението на икономическата свобода, като най-високата теоретична икономическа свобода в една страна е 100 процента, а най-ниската е 0.

Средният резултат на икономическата свобода за света за 2011 е 59,7 пункта, което е с 0,3 пункта повече спрямо 2010 г.

Икономическата свобода и благосъстоянието са взаимосвързани и обусловени. Страните, в които икономическа свобода е с нисък резултат, имат нисък брутен вътрешен продукт на човек от населението. Така, например, в страните с най-висока икономическа свобода средният доход на един човек е над 25 000 долара, докато в страните с ниска степен на икономическа свобода средният доход е около 3 000 долара. С груги гуги в страните с висока степен на икономическа свобода жизненото равнище на хората е значително по-високо. Вследствие на това и продължителността и качеството на живота в тези страни са по-високи.

Между страните с висока и ниска икономическа свобода има и голямо различие по отношение на чуждестранните инвестиции. В групата страни с най-висока икономическа свобода те са над 2 500 долара средно на един зает, а в групата страни с най-ниска икономическа свобода са около 60 долара. Едно от най-важните наблюдения на авторите е, че устойчиво увеличение на икономическата свобода с 1 пункт увеличава дългосрочния икономически растеж с 1-1,5%.

Хонконг и Сингапур са на челните места в класацията за 17-та поредна година, а Австралия е на 3-то място. САЩ отбелязват нов спад – го 9-то място, а Великобритания отново влошава резултата си и се отдалечава от първите 10, заемайки 16-то място. Само допреди няколко години и двете страни влизаха в групата на свободните с резултат над 80 пункта, но към момента са под тази граница: САЩ – 77,8 пункта, Великобритания – 74,5 пункта.

2. Позиция на България

Резултатът на България за 2011 г. е 64,9%, което поставя страната на 60-то място в световната класация, причислявайки я към групата на „умерено свободните държави“⁶. Със същия резултат са Панама и Кувейт. В тази група и непосредствено пред България се нареждат Малта и Ямайка, а след нея – Тайланг.

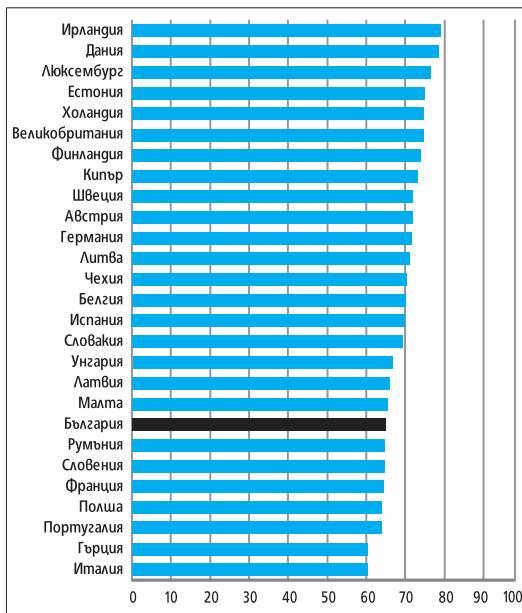
Фигура 1: Икономическа свобода в България 2011

Източник: Индекс на икономическата свобода 2011

От общо 43 държави в регион Европа България е 26-та, а сред страните от Европейския съюз – на 20-то място, далеч от първенците Ирландия, Дания и Люксембург.

Графика 1: Икономическата свобода в страните от ЕС за 2011

⁶ Страните се разделят в пет категории – свободни, преобладаващо свободни, умерено свободни, преобладаващо несвободни и репресирани. Класирането е достъпно тук - <http://www.heritage.org/index/Ranking.aspx>

Три европейски държави присъстват в топ 10 на класацията - Ирландия, Дания и Швейцария. „Свободните“ икономики в индекс 2011 са едва шест – Хонконг, Сингапур, Австралия, Нова Зеландия, Швейцария и Канада. Това са единствените икономики с резултат над 80 пункта. Отново всички региони са представени в топ 20 – начело е Европа с 9 страни и Азиатско-тихоокеанския регион с 6 страни. В Европа челна позиция заема Швейцария, която е член на Шенгенското пространство, но не е член на ЕС и съответно избягва европейските регулации и директиви.

Според Индекса на икономическата свобода България е страната с най-голям ръст в показателите за икономическа свобода. България изпреварва 8 държави, сред които Полша, Словения и Франция.

Повечето от страните в ЕС отбелязват растеж на своите показатели, като на челно място са България, Кипър, Литва и Полша. Сред страните със спад в показателите за икономическа свобода са Гърция, Италия, Великобритания и Португалия.

Германия заема 23-то място с ръст от 0,7 пункта.

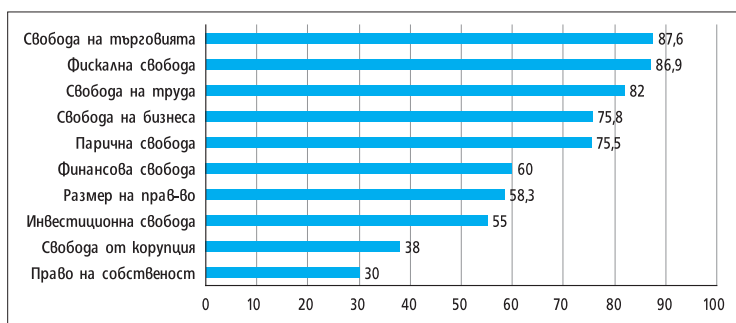
Според отделните показатели България има подобрение във всички показатели с изключение на свобода на бизнеса, където страната отбелязва спад от 2 пункта. По този показател страната се нарежда зад страни като Гърция, Испания, Италия и Португалия.

По показателите за инвестиционна свобода и право на собственост България е на последно място.

В показателя за свобода на търговията България е сред водещите страни с 87,6 пункта. Изпреварват я само Норвегия, Австрия и Белгия.

България заема водеща позиция сред страните от ЕС според показателя за фискална свобода, а за размер на правителството страната е трета (58,3). По свобода на труда България е втора след Дания.

Графика 2: Резултат на България по 10-те показателя за икономическа свобода за 2011

Източник: Индекс на икономическата свобода 2011

3. Причини за позицията

България има ръст в 7 от 10-те показателя, в два от показателите (финансова свобода и право на собственост) няма промяна, а само в един има спад (свобода на бизнеса).

За първи път показателят за свобода на бизнеса отбелязва спад. Според авторите на изследването свободата на бизнеса се задържа на относително добри позиции. Създаването на бизнес вече отнема по-малко време, но въпреки положителните промени България е изостанала спрямо други страни.

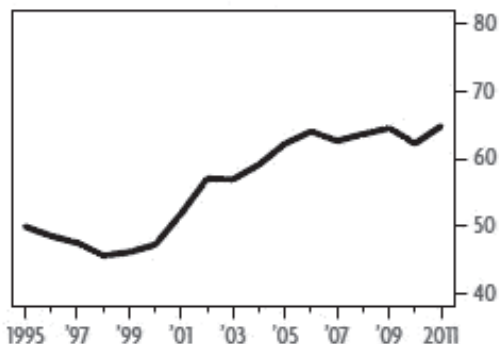
Традиционно няма промяна в показателите за право на собственост и финансова свобода.

Авторите посочват, че силният банков надзор и регулация са онекотили последствията от кризата.

По повечето показатели се отбелязва ръст начело с размер на правителството, парична свобода, инвестиционна свобода и свобода на труда. Най-голямото подобрене се дължи както на сравнително ограничаване ръст на публичния сектор, така и на по-ниската инфлация – и двете причинени от кризата.

4. Развитие на България

Графика 3: Резултат на България (1995 – 2011)

Източник: *Индекс на икономическата свобода 2011*

През 90-те години на XX-ти век икономическата свобода в България е на сравнително ниско ниво от под 50 пункта и намалява. Едва към края на 90-те години започва постепенен процес на повишение в резултат на започналите икономически реформи след голямата криза и хиперинфлацията от 1996-1997 година.

Резултатът на България нараства чувствително след 2000 г. (с повече от 15 пункта), като през последните години се наблюдаваше задържане на този ръст. Спадът от предходното издание е компенсирал със сегашното подобрене, но за последните 5-6 години не се забелязва ясен тренд към повече свобода. Като изключим шока, породен от кризата, то разпространението на икономическата свобода на практика е в застои. Обнадеждаващ е фактът, че през 2011 г. показателите на индекса за България са едни от най-бързо растящите в света.

5. Причини за развитието

Най-големи заслуги за положителното развитие на икономическата свобода в България имат намаляването на размера на правителството, фискалната свобода и паричната свобода. Въпреки това България все още спада към групата на умерено свободните икономики заради неефективната защита на правото на собственост, корупцията и големия размер на правителството.

Причините за основните проблеми във всяка една сфера на икономическия и социален живот в страната се коренят в силната намеса на държавата и неефективността на държавната администрация.

Липсата на радикални реформи в различните обществено значими сектори каквито са здравеопазването, образованието и пенсионната система водят до постепенно изоста-

ване на България спрямо повечето страни не само в Европа, но и в света. Изключително бавното въвеждане на електронно правителство вече цяло десетилетие коства на българските граждани огромни загуби, свързани със загубеното време, пари, нерви и корупция. Растящите бюджетни разходи, свързани с административни услуги, образование и здравеопазване позволяваха на предходните правителства да замаскират и задълбочат структурните проблеми на различните системи.

Като положителен пример може да бъде посочен отказът да се предостави поредния спасителен заем за БДЖ (октомври 2011), без да се извършва необходимата реформа, която да спаси компанията.

6. Добри примери

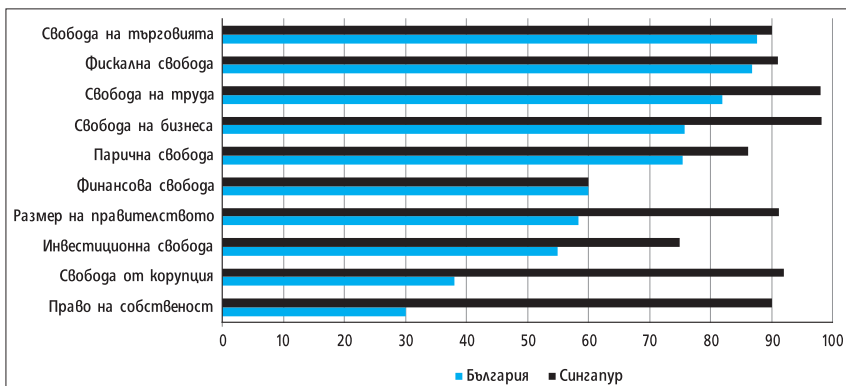
Общият показател за икономическа свобода на Сингапур е 87,2 пункта. Страната заема втора позиция в класацията за икономическа свобода за 2011 г., като увеличението спрямо предходната класация е с 1,1 пункта. Изкачването в класацията се дължи основно на подобряването на фискалната, финансовата и паричната свобода.

Градът-държава се намира на трето място по свобода на бизнеса, свобода на търговията, парична свобода, свобода от корупция и е на първо по свобода на труда в Азиатско-тихоокеанския регион.

Сингапур се възстановява успешно от спада през 2009 г. Икономиката се е върнала към предишната си динамика, зачитането на частната собственост заедно с добре обучената работна сила, върховенството на закона и добре осъществените реформи подпомагат икономически ръст. Благодарение на фискалната си стабилност, привлекателната данъчна среда, спазването на законите и силната образователна система са превърнали Сингапур в един от световните центрове на корабоплаване, търговия и финанси.

Ефективната правна и регулаторна среда в Сингапур силно подкрепя предприемаческата дейност. Чуждестранните компании имат възможността да разгърнат своята дейност благодарение на гъвкавостта на администрацията при започване и развиване на бизнес в града-държава. Добър пример за развитието на града е и влиянието на банковия сектор, който е един от основните отрасли на икономиката. Благодарение на доброто законодателство, географското си положение и добре обучените си кадри Сингапур привлича множество чуждестранни банки – от 120 търговски банки, 113 са чуждестранни.

Графика 4: Резултати на България и Сингапур по показатели за 2011

Източник: Индекс на икономическата свобода 2011

7. Препоръки

Резултатът на България показва, че икономическата ни свобода все още е далеч от средното ниво в ЕС въпреки подобрението през последната година. Особено притеснителен е спадаът в индекса за свобода на бизнеса. Необходимо е повече усилия да бъдат насочени към решаването на проблемите, свързани със защитата на частната собственост, борбата с корупцията и размера на правителството.

■ Въвеждането на ясни правила за необходимостта и обосноваването на промените в законодателството;

■ Ускоряване на процеса на въвеждане на е-правителството във всички сфери на взаимодействие между граждани и фирми, от една страна, и администрация на централно и местно ниво, от друга; обмен на електронни документи между самите административни институции с цел избягване на многократно изискване на едни и същи документи от различни администрации;

■ Намаляване на най-високия данък – осигуровките и цялостно реформиране на пенсионната система чрез въвеждане на лични пенсионни сметки;

■ Осъществяване на прозрачна приватизация на останалите държавни предприятия и активи, които нямат пряко отношение към функционирането на администрацията;

■ Намаляване на броя на държавните служители и премахване на несвойствените функции на администрацията;

■ Гарантиране на независим съд;

■ Премахване на минималната работна заплата и минимални осигурителни прагове, премахване на вредната практика за „разпростирание“ на колективните трудови договори върху предприятия в бранша, които не са ги подписали;

■ Силно ограничаване на регулирането на свободните професии, уеднаквяване на данъците върху едноличните търговци с плоския 10% данък за всички останали фирми.

Индекс на отворения бюджет - бюджетна прозрачност 2010

Инициатива „Отворен бюджет“

www.openbudgetindex.org

Година на използваните в последното издание на индекса данни: 2009

1. За индекса

Индексът „Отворен бюджет“ е единственото международно независимо изследване на бюджетната прозрачност на национално ниво. Той оценява степенята, в която правителствата осигуряват на обществото навременна и подробна информация за бюджета и предоставят възможност за участие в бюджетния процес. Издава се от 2006 г., когато включва 59 страни, а през 2010 г. вече включва 94 държави.

Индексът е дело на Инициативата „Отворен бюджет“, която е част от Интернешънъл Бъджет Партнършип на американския Център за бюджетни и политически приоритети, базиран във Вашингтон. Индексът се обновява веднъж на две години на базата на въпросник за всяка една страна.

Въпросникът се състои от 123 въпроса, които покриват четирите фази на бюджетния процес – подготовка, парламентарно одобрение, прилагане и одит – и оценяват доколко достъпна е бюджетната информация на всяка фаза на процеса. Във всяка страна има местен, независим от правителството и партиите изследовател или изследователски екип, който попълва въпросника и обосновава отговорите. Въпросниците минават през няколко прегледа и рецензии от експертите във Вашингтон и независими експерти в съответните страни.

Позициите на страните в индекса се обуславят от резултатите в 8 области:

- подготовка на бюджета от изпълнителната власт;
- проектобюджета на изпълнителната власт;
- приетия закон за бюджета;
- граждански бюджет;
- информация за изпълнението на бюджета през годината;
- преглед на изпълнението на бюджета за полугодие;
- преглед на изпълнението на бюджета в края на годината;
- одитен доклад за изпълнението на бюджета.

На базата на попълнения въпросник участващата в индекса страна попада в една от петте категории в зависимост от това колко прозрачна е информацията в разглежданата област. Категориите за предоставяната информация са: „оскъдна или никаква“ - прозрачност между 0 и 20%; „минимална“ - прозрачност между 21 и 40%; „малка“ - прозрачност между 41 и 60%; „значителна“ - прозрачност между 61 и 80%; „обширна“ – прозрачност между 81 и 100%.

Бюджетът е държавният план за начина на разходване на публичните ресурси за посрещане на публичните нужди. Прозрачността означава, че всички граждани имат достъп до информацията за това как и колко се харчи за различни бюджетни пера и програми, какви приходи се събират и как се финансират бюджетните дефицити.

Прозрачността е първата необходима стъпка за бюджетната отговорност на правителствата. Отворените бюджети овластяват гражданите, като им дават възможност да си съставят мнение по въпроса дали техните правителства управляват добре обществените фондове.

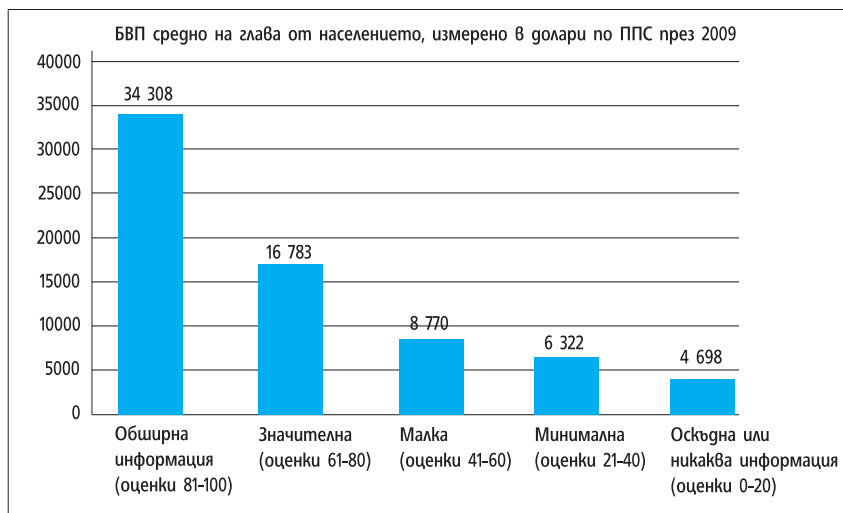
Прозрачността на бюджета намалява възможностите за неефективни държавни разходи, ограничава корупционните практики, насърчава икономическото развитие и намалява бег-

ността. Обратно, затвореният бюджетен процес и ограничаването на достъпа до бюджетна информация предполагат по-висок риск от укриване на непопулярни, разточителни и корупционни разходи и съответно намаляват възможностите за използване на тези ресурси за други, по-смислени цели.

Много правителства произвеждат бюджетни документи за вътрешно ползване, но не ги публикуват. Те могат да увеличат бюджетната прозрачност, като просто направят публична тази информация и по този начин позволят на гражданите да участват ефективно в бюджетния процес.

Според доклада към Индекса на отворения бюджет за 2010 г. има силна корелация между бюджетна прозрачност и доход на човек от населението. Страните с високо ниво на бюджетна прозрачност обикновено имат високи доходи. От друга страна, страните с ниско ниво на бюджетна прозрачност най-често имат ниски доходи

Графика 1: Връзка между бюджетната прозрачност и дохода на човек от населението

Източник: *Индекс на отворения бюджет 2010*

През 2010 г. най-добре се представят ЮАР, Нова Зеландия и Обединеното кралство, а в дъното на класацията се нареждат Фиджи, Екваториална Гвинея и Ирак.

2. Позиция на България

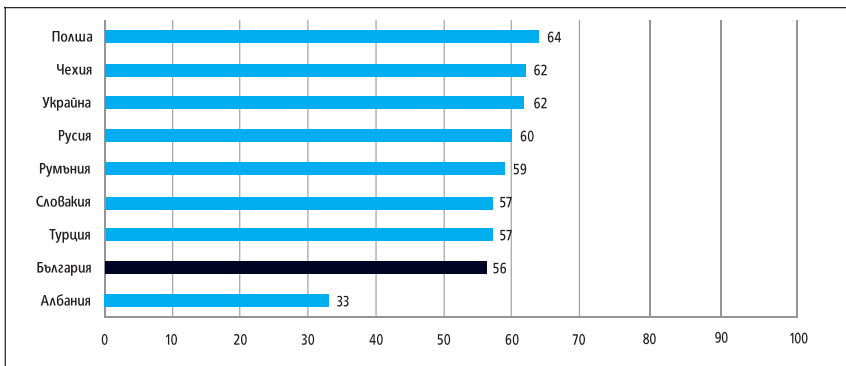
През 2010 г. бюджетната прозрачност на България е 56% от максимално възможната, което я нарежда на 31-во място от разгледаните 94 страни. В класацията е наравно с Аржентина и се намира между Турция (57%) и Уганда (55%). България се намира в най-голямата група страни в изследването с прозрачност между 40% и 60%, т.е. страни, които предоставят относително малко информация за бюджетите си.

Сред страните с най-прозрачни бюджети са Норвегия, Франция, Швеция и Обединеното кралство с резултат между 81% и 100%.

Чехия, Германия, Полша, Словения, Испания и Украйна се нареждат веднага след тях с резултат между 61% и 80%.

В групата с резултати между 41% и 60%, където се намира и България, попадат Босна и Херцеговина, Република Хърватска, Италия, Македония, Португалия, Румъния, Сърбия, Словакия и Турция. Сред страните от Централна и Източна Европа България има по-добър резултат единствено от Албания и се доближава до нивата на прозрачност, постигнати в Словакия и Турция.

**Графика 2. Позиция на България в региона за 2010
(по-високата позиция показва по-висока прозрачност)**

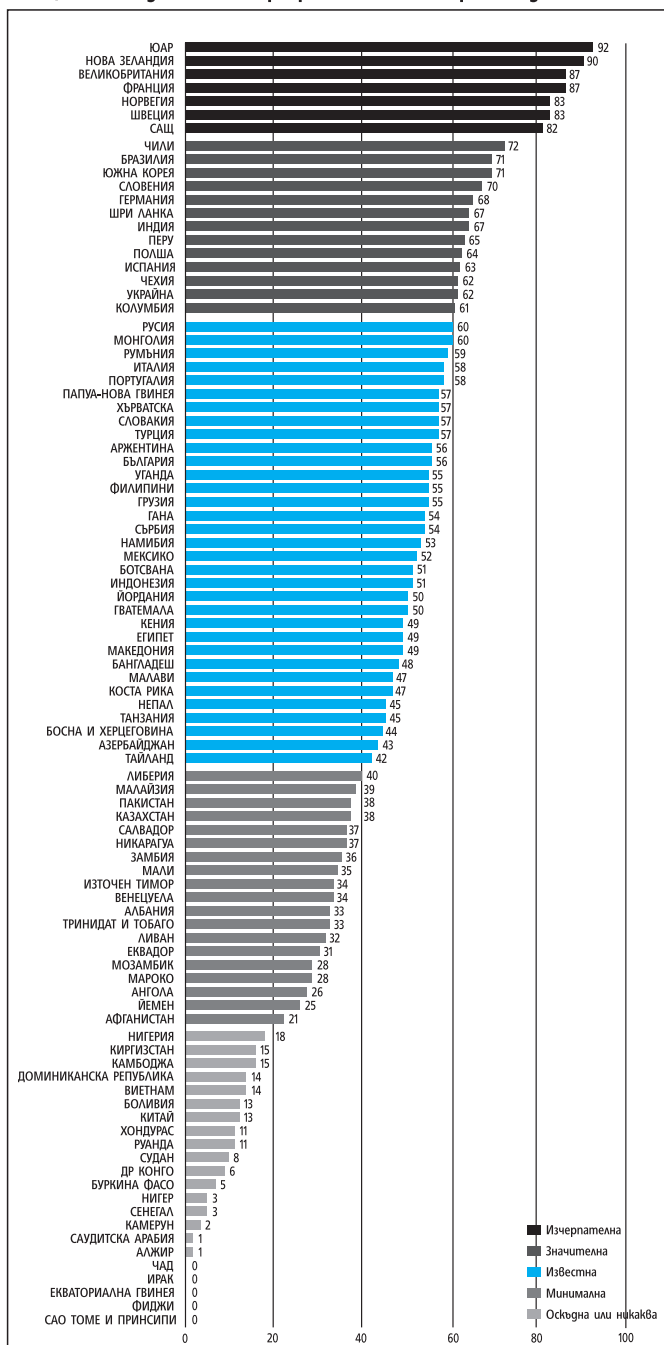

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

3. Причини за позицията на България

За България най-прозрачни са подготовката на бюджета от изпълнителната власт и текущото му изпълнение, като данните на републиканско и консолидирано ниво за него се публикуват ежесечно. Същевременно изготвяният полугодишен доклад за изпълнението на бюджета не се публикува, а се използва за вътрешна употреба, а годишният доклад не предоставя достатъчно информация. Последното изследване за прозрачността на бюджета показва, че и одитният доклад за държавния бюджет на Сметната палата не е публичен, а опростен нетехнически вариант на бюджета, т.нар. граждански бюджет, изобщо не се изготвя. По отношение на проектобюджета и доклада за изпълнението му в края на годината се предоставя малко информация, докато информацията за гласувания закон е значителна.

Графика 3: Класация на бюджетната прозрачност – Отворен бюджет 2010

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

4. Развитие на България

Между 2006 г. и 2010 г. България увеличава бюджетната си прозрачност от 47% на 56%. Това се дължи в най-голяма степен на факта, че изпълнителната власт започва да публикува информация около подготовката на бюджета, което е отчетено в индекса за 2008 г. След това не просто липсва подобрение по разглежданите показатели, но и изпълнителната власт спира да публикува годишния одит на Сметната палата за изпълнението на бюджета, което намалява леко бюджетната прозрачност. С тази стъпка назад България изпадна от групата страни, подобрили позициите си в класацията с над 10 процентни пункта в периода 2006-2010 г. (таблица 1).

Таблица 1:

Страни с най-значително подобрение на бюджетната прозрачност (2006-2010)

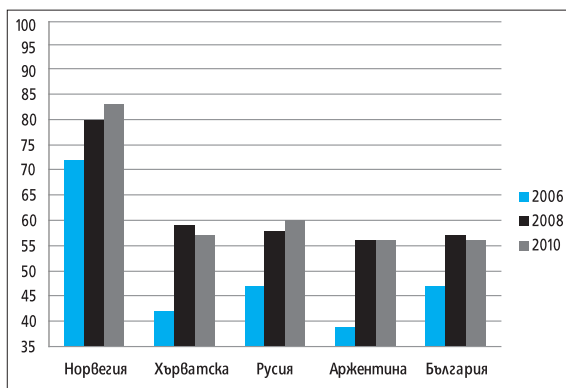
Страна	Подобрение в индекса (процентни пункта)
Монголия	42
Либерия	37
Египет	30
Уганда	23
Грузия	21
Ангола	21
Шри Ланка	20
Малави	19

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

Немалка част от страните, бележещи над 10 процентни пункта ръст през последните четири години, имат по-ниска база от 2006 г. в сравнение с България, но през 2010 г. вече се изравняват или дори изпреварват страната (графика 4). Такива примери са Аржентина, Република Хърватска, Монголия, Русия, Шри Ланка и Турция. Също така е интересно, че ниската база от 2006 г. не е предпоставка за значително подобрение при бюджетната прозрачност. Пример в това отношение е Норвегия, която от 72% през 2006 г. напредва до 83% през 2010 г.

Графика 4.

Развитие на страни с най-голям напредък в периода 2006-2010 г. и България

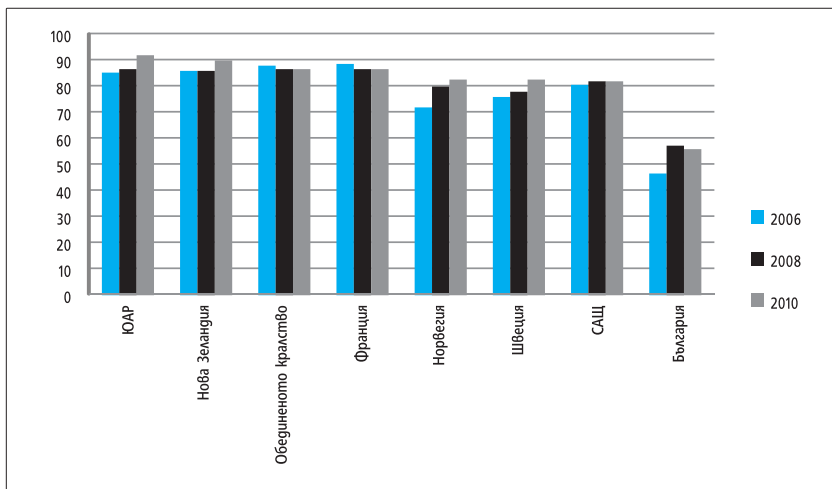

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

6. Добри примери

Добрите примери в класацията с оценка над 80% се увеличават от 5 на 7 държави, а в самата група се наблюдават размествания. На първите две места са ЮАР и Нова Зеландия с оценки от съответно 92% и 90% (графика 5). Европейските страни в топ 10 са Обединеното кралство (3) и Франция (4) с по 87%, както и Норвегия (5) и Швеция (6) с по 83%. Българията е на последно място с 57%.

Графика 5. Развитие на най-добрите примери в класацията и България в периода 2006-2010 г.

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

Въпреки леките различия между тези страни те публикуват почти цялата информация около бюджетните си процеси в детайли – от началото на процеса, през приемането и изпълнението, до отчитането на одита (таблица 2). Сред страните с добри резултати, макар и по-назад в класацията, са още Чили, Бразилия, Словения, Полша, Чехия и Украйна, което е показателно, че бюджетната прозрачност не е запазена единствено за развитите страни.

Таблица 2. Сравнение на показателите за отворен бюджет между ЮАР и България

	ЮАР		България	
	Публикува	Прозрачност	Публикува	Прозрачност
Подготовка на бюджета от изпълнителната власт	Да	81-100%	Да	81-100%
Проектбюджет на изпълнителната власт	Да	81-100%	Да	41-60%
Приетия закон за бюджета	Да	81-100%	Да	61-80%
Граждански бюджет	Да	81-100%	Няма такъв	0-20%
Информация за изпълнението на бюджета през годината	Да	81-100%	Да	81-100%
Преглед на изпълнението на бюджета за полугодие	Да	81-100%	Не	0-20%
Преглед на изпълнението на бюджета в края на годината	Да	81-100%	Да	41-60%
Одитен доклад за изпълнението на бюджета	Да	61-80%	Не	0-20%

Източник: Индекс на отворения бюджет 2010

От таблицата ясно се вижда пътят, който България трябва да извърви по отношение на бюджетната си прозрачност. При два от публикуваните документи информацията е много подробна, докато при други три е сравнително малко. Големите разлики между България и ЮАР са при гражданския бюджет, изпълнението на бюджета за полугодие и одитния доклад за годишното му изпълнение, които в случая на България изцяло липсват като публична информация.

7. Препоръки

Като се има предвид слабата промяна в позицията на страната между 2008 г. и 2010 г., мерките, които трябва да се предприемат, са предельно ясни:

- Публикуване на бюджетни документи, които в момента са само за вътрешно ползване, например изпълнението на бюджета към полугодие;
- По-голяма публичност на информацията от изпълнителната власт – улесняване и увеличаване на достъпността на данни в електронен вид;
- Увеличаване на функциите и правомощията на Сметната палата:
 - Публикуване на одитите на изпълнението на бюджетите на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити;
 - Одит на качеството, изпълнението и връзката на програмните бюджети с приоритетите на изпълнителната власт;
 - Одит на консолидираните държавни разходи по функции;
 - Следене за изпълнението на нейните препоръки;
- Препоръките на Сметната палата да бъдат обвързани с изготвянето на Закона за държавния бюджет за годината, след която са публикувани, или да бъдат аргументирано отхвърлени, което може да се направи с промени в Закона за устройството на държавния бюджет;
- Публикуване на по-детайлна информация, включително:
 - „разходи под черта“ по извънбюджетни фондове на изпълнителната власт

- финансовите и нефинансовите активи на държавата и условните задължения
- месечното изпълнение на бюджетите на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити
- разходите за изпълнение на отделни държавни функции, като събиране на данъци; дейности по държавни програми
- данните за изпълнението на бюджета на начислена основа, в допълнение към публикуваните данни на касова основа
- детайлна информация за гласуваните бюджети на второстепенните разпоредители с бюджетни кредити.
- Задълбочен анализ на разликите между гласувания бюджет и годишното му изпълнение, както на консолидирано ниво, така и по отделните бюджети на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити
- Конкретизиране на индикаторите за изпълнение, които измерват постигането на целите в отделните програми и политики; предварителна и последваща оценка на въздействието на отделните програми с цел закриването на неефективни програми
- Изготвяне на граждански бюджет и повече възможности за участие на гражданското общество в бюджетния процес – от създаването на проектозакона до одита на годишното му изпълнение.

Образование – международните класации PISA 2009

ОИСР

<http://www.pisa.oecd.org>

Година на използваните в последното издание на индекса данни: 2009

1. За индекса

Качеството на образованието е от изключително значение за квалификацията на работната сила и съответно икономическия растеж, доходите и стандарта на живот в отделните страни. Една от широко признатите класации, които се опитват да представят максимално обективна информация за качеството на образователния продукт по света, е PISA.

Изследването PISA (Programme for International Student Assessment – Програма за международно оценяване на учениците) се провежда от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) сред страните-членки, както и в някои страни-партньори като България.

PISA оценява 15-годишните ученици в три основни области:

■ грамотност при четене

■ математика

■ природни науки

Изследването е провеждано 4 пъти досега, като последното изследване е на база данните от 2009 г. За следващото издание ще се използват данни от 2012 година.

Изследването е основано на 2,5 часови тестове на половин милион ученика от 70 държави, като резултатите само за 65 от тях са публични. Най-високо ниво на образование има в Корея и Финландия, следвани от Хонконг, Сингапур, Канада, Нова Зеландия и Япония.

2. Позиция на България

България се нарежда на 46-то място и по трите класации на PISA 2009 (математика, грамотност при четене, природни науки). Това показва хомогенност в резултатите, но се забелязва влошаване на позициите спрямо последното изследване от 2006 г. Спак в резултатите на България има по грамотност в четенето - с 2 позиции и по природни науки – с 4 позиции.

■ Грамотност в четенето:

По отношение на грамотността при четенето България се нарежда на 46-то място (с 402 точки), като споделяме позицията си със Сърбия. Малко по-надолу са Уругвай, Румъния и Мексико. От страните-членки на ЕС само Румъния има малко по-лош резултат. Киргизстан е на последно (65-то) място в класацията за 2009 г. Резултатите показват, че страната отстъпва с две позиции надолу (от 44-то на 46-то място) спрямо предходното издание на PISA три години по-рано. Най-добре се представят Китай, Корея и Финландия.

■ Математика:

По отношение на познанията по математика България е на 46-то място (същата позиция спрямо предходното издание), като страната е в една група с Румъния, Уругвай и Азербайджан. Малко по-напред са Израел, Сърбия и Турция. България заема предпоследно място след Румъния сред всички страни от ЕС с резултат от 428 точки. Най-силни в математиката са Китай, Сингапур и Корея.

■ Природни науки:

По усвояването на природните науки учениците в България заемат 46-то място в света (с 439 точки). Това е придвижване с четири позиции нагору спрямо предходното изследване на PISA от 2006 г. Измежду 65-те държави на последно място отново е Киргизстан, а челните позиции са заети от Китай, Финландия и Хонконг. Непосредствено пред България се нареждат Азербайджан и Сърбия, а малко по-лошо представяне имат Чили и Румъния.

Ключов индикатор за качеството на една образователна система е средният резултат на учениците и неголемите разлики между най-високите и най-ниските постижения. Държавите, в които са отчетени сравнително малки разлики между резултатите на учениците по училища, се характеризират с относително висока ефективност на цялата образователна система. Не така стоят нещата за България.

Данните от PISA 2009 показват, че българските ученици са постигнали нисък среден резултат, което нарежда страната сред тези от последната третина на класациите. В същото време разликите между най-ниските и най-високите постижения на учениците, както и разликите между техните резултати по училища, са едни от най-големите в сравнение с останалите държави. Това на практика означава, че училищната система в България не соумява да осигури равен достъп до качествено образование на всички ученици.

3. Причини за позицията

От изследването ясно се вижда, че резултатите на България са незадоволителни. Причините за това се коренят в това, че:

- продължава да доминира обучението, което е ориентирано към запаметяване и възпроизвеждане на информация;

- българското училище все още не допринася за формиране на умения за справяне с проблеми, произтичащи от реални житейски ситуации, и

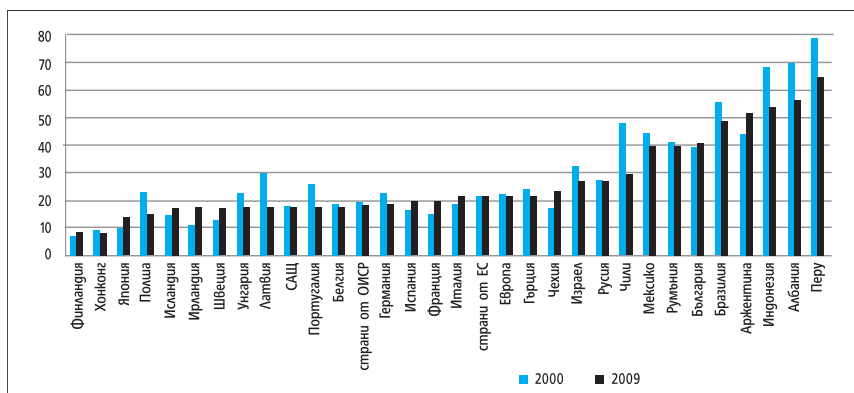
- няма равен достъп до качествено образование в България.

Висок дял имат и учениците, които са показали резултат под критичния праг на постижения (второ равнище) от скалата PISA. Като прибавим към това и ниската дисциплина на учениците, както и недоброто администриране на учебния процес в училищата, става ясно защо резултатите са такива.

Според изследването дялът на учениците под второ равнище се определя като критичен праг в техните постижения. В България този дял достига 41% през 2009 г. (40% през 2000 г.), което нарежда страната в долната част на класацията. На дъното попадат страни като Албания, Бразилия, Аржентина, а абсолютният рекордьор е Перу с дял от 65%. Голяма част от изоставащите по този показател, обаче, успяват значително да скъсят дистанцията с първенците за последните десет години. Показателите на Румъния са почти идентични с тези на България, което отрежда на страните последните две места сред членките на ЕС, участващи в изследването. На общоевропейско ниво българските ученици изпреварват единствено албанските си връстници по този негативен показател. При това положение перспективите пред голяма част от българските ученици не са обнадеждаващи, ако приемем констатацията на ОИСР, че 60% от учениците с резултат в PISA 2000 под второ равнище не са продължили своето образование след завършване на училище.

Графика 1:

Дял на учениците с резултати под второ равнище от скалата в избрани страни

Източник: ОИСР, PISA 2009

4. Развитие през годините

Изследването на PISA не само показва резултатите на съответните държави в статика, то показва и развитието и успешните практики в образователните системи през годините.

Изменението в грамотността при четенето за България в периода 2000-2009 г. е незначително. Резултатът за 2009 г. от 429 точки е отстъпление само с една точка за периода. С най-значителен прогрес за този деветгодишен период е Перу с 43 точки. Следват го Чили и Албания, а най-силно влошаване се наблюдава при Ирландия с 31 и Аржентина с 20 точки. По този критерий статистиката показва, че за девет години България практически не е променила представянето си. Страната се намира в средата на таблицата по промяна на показателя за грамотност при четенето през посочения период.

■ Природни науки

По отношение на представянето по природни науки България регистрира подобрене в резултатите, въпреки че страната остава под средното за ОИСР ниво.

■ Изменение на резултатите по математика

Резултатите на България по математика също не отбелязват напредък. През 2006 г. българските ученици намаляват резултата със 17 точки спрямо изследването от 2000 г. Въпреки че през 2009 г. резултатът на България в тази категория се повишава с 13 точки, той не достига нивото от 2000 г. – 430 точки.

5. Причини за изменението

Началото на образователната реформа в България е поставено през 1999 г., но ефектът от нея до момента, съейки и по класирането на българските ученици в PISA, е по-скоро нулев. И в трите оценявани области (четене, математика и природни науки), резултатите за България през 2009 г. са по-слаби от PISA 2000 (виж таблицата по-долу). Фактът, че за десет години нищо в подготовката на българските ученици не се е променило, е повече от стряскащ. Нищо от онова, което е изразходвано като финансов ресурс за реформиране на средното образование, не е проработило в полза на българските ученици. Защото именно прогресът в техните знания (или липсата на такъв), в крайна сметка определя колко успешна е една образователна реформа. Няма друг по-обективен измерител.

Таблица 1: Резултати на българските ученици в изследванията PISA

	PISA 2000	PISA 2006	PISA 2009
Четене	430	402	429
Математика	430	413	426
Природни науки	448	434	439

Източник: ОИСР, PISA 2009

6. Добри примери

Финландия

Това е страната, представяща се най-добре в Европа според изследването на PISA от 2009 г. Нареждайки се на 6-то, 2-ро и 3-то място в света съответно по математика, природни науки и грамотност при четенето, Финландия е образец за стандарт и качество в образованието. Основният фокус на системата е да се предоставят равни възможности за всички ученици. Финландия децентрализира началното си образование и сега общините управляват началните училища сами.

Образователната система акцентира върху обучението и преквалификацията на учителите. Една от характерните черти на образованието във Финландия са високите начални заплати за учителите, с което се привличат способни младежи към професията. Всички учители са с образователна степен „магистър“ и с висока допълнителна квалификация. Финландия се отличава от останалите държави с наличието на училища за учители. Там те преминават през различни цикли на теоретично и практическо обучение и непрестанно надграждат уменията си. Също така в образователната система съществува менторска програма за учителите, където те получават персонални консултации с цел подобряване на работата им.

Финландците имат силно развита система за превенция на проблемите в обучението, които може да са свързани както със самите деца, така и с обучителния процес. В тази страна проблемите се „лекуват“ в начален стадий. Учителите се събират всяка седмица, за да обсъждат индивидуалните си трудности. Така се събира и допълнителна информация, която служи за подобряване на системата.

Времето на учителите от страните в ОИСР, прекарано в уроци, е средно 703 часа. Във Финландия то е едва 592. Финландските учители прекарват извънкласно време с учениците си, които имат нужда от допълнително внимание. Близко 40-45% от учениците използват някакъв вид специални занимания. Учителите правят допълнителни специални учебни планове за проблемните ученици. Те се стремят да предпазят изоставането на отделни ученици и така системата води до високо качество за всички.

Добри практики

Изследването на PISA 2009 за качеството на образованието води до няколко големи заключения.

Какво прави училищата успешни?

■ Равен достъп до образование. Добрите образователни системи показват, че колкото е по-достъпно образованието за всички ученици, независимо от социално-икономическия им статус, толкова по-добро е представянето на цялата държава, т.е. има пропорционална зависимост между равния достъп до училищата и високите резултати в образованието.

■ Училищна автономия (при избор на учебници, разпределение на разходите, назначаване и уволняване на учителите, определяне на заплатите, определяне съдържанието на курсовете). Независимостта, в комбинация с външно оценяване на изхода, влияя силно позитивно на резултатите на учениците. Наличието на такава система стимулира училищата да се конкурират и да предоставят най-добрите практики в обучението.

■ По-високи учителски заплати вместо по-малък брой ученици в класовете. Резултатите сочат, че в държавите с относително високи спрямо националния доход заплати, качеството на образованието е по-високо. Опитите да се намали броят на учениците в класовете, което е често срещана алтернатива на по-високите учителски заплати, водят до по-ниски резултати в изследванията.

■ Образователните системи с по-добра дисциплина в час, по-добра връзка между учителите и учениците, както и по-доброто учителско отношение, водят до високи резултати в изследването.

■ Няма връзка между разходите за образование и постиженията на учениците. За сметка на това се стига до извода, че по-добри резултати има в училища с по-добре образовани учители. От PISA отчитат, че едва 20% от по-добрите резултати се дължат на повечето разходи. Има изключително много примери за „евтини“ образователни системи, които се представят отлично.

■ Учениците имат по-добри резултати в образователни системи, в които има външно оценяване на изхода (например матура), както и стандартизирани тестове поне веднъж годишно.

7. Препоръки за България

■ Въвеждане на повсеместно външно оценяване на резултатите на учениците. Цялата образователна система в България трябва да е структурирана така, че преподавателят/педагогът да провежда единствено текущ контрол. В останалите случаи (като завършване на начално, основно или средно образование) оценката трябва да се осъществява от външни оценители. Провеждането на редовни външни оценявания е фактор, който има еднозначно положително отражение върху образователните постижения на учениците. Положителният ефект на оценяването е още по-силен там, където има висока степен на училищна автономия.

■ Автономия на училищата. Въвеждането на делегирани бюджети е стъпка към подобряването на автономията. Въпреки това липсва възможност за по-голям избор на съдържанието на изучавания материал, учебниците, определяне заплатите на учителите и т.н.

■ Равен достъп до училище. Въвеждането на допълнителни извънкласни дейности за проблемни ученици с цел да не се позволява изоставане.

■ Отношението към директорите да е като към мениджъри. Тяхното възнаграждение, бонуси и поощрения да бъдат свързани с представянето на учениците и училищата като цяло. Директорите да бъдат уволнявани, ако не постигат целите и резултатите, заложи

за учениците.

■ Добро заплащане на учителите. Заплащането на учителите у нас все още зависи от куп фактори, но в много малка степен от постигнатите от учениците резултати. В този смисъл у нас все още няма логика да се иска по-високо заплащане, ако то ще бъде на калпак или според неясни критерии. В момента, в който заплащането на учителите стане функция от постигнатите резултати, така както е по принцип за всеки бизнес, по-високата заплата ще се отрази директно в по-добро образование. Резултатите на PISA показват, че учениците в държави, които инвестират в по-високи заплати на учителите заедно с повишаване на тяхната квалификация, постигат по-високи средни резултати. В държавите от ОИСР, например, средната заплата на учител с 15-годишен опит на преподавател е 120% от brutния вътрешен продукт на глава от населението, в България – 100%.

Индексът за човешко развитие 2010

Организация на обединените нации – ООН

<http://hdr.undp.org/en/statistics/>

Години на използваните в последното издание на индекса данни: 2008,2009,2010

1. За индекса

Индексът за човешко развитие (ИЧР), изготвян по Програмата за развитие на Организацията на обединените нации анализира благоденствието на дадена страна. Изданието от 2010 г. включва 169 държави, като резултатът варира от 0 до 1 по всеки показател. За най-високо ниво на развитие се счита единицата.

ИЧР представя комбинирана оценка на различни измерения на човешко развитие:

- продължителен и здравословен живот (измерван чрез средната продължителност на живот и стойността на публичните разходи за здраве като процент от БВП)

- ниво на образование (измервано чрез грамотността на населението и записване в основно, средно и висше образование)

- поносим стандарт на живот (измерван в паритет на покупателната способност /ППС/).

Тези индикатори включват и оценки на:

- равенство между гражданите (измервано чрез GINI коефициент и групи показатели за равенство на образоваността, дохода, продължителността на живот)

- бедността (измервана чрез ниво на бедност и стандарт на живот)

- равнопоставеността на половете и фертилността

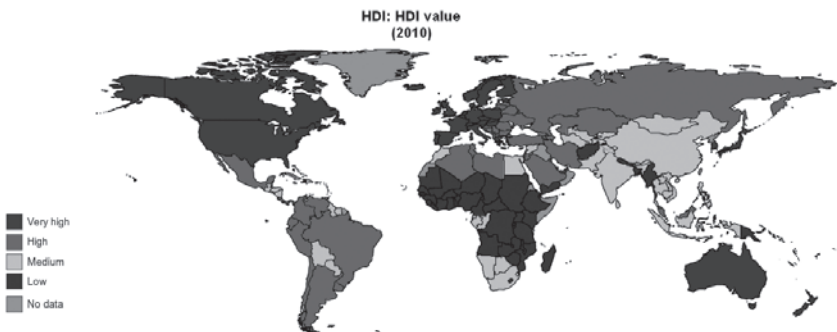
- целесъобразността и природозащитността (тук се включват данни за опазването на околната среда и защитата на природата)

- личната сигурност (отчитаща спокойствието и сигурността на живот, бежанците, безработицата, престъпността)

В последното издание индексът претърпява сериозни изменения в методологията на изчисляването си. Той вече е съставен от много и различни по вид показатели за развитие на нациите. Това създава пълнота на резултатите и по-представителна информация за развитието на държавите.

С най-високо развитие в тазгодишното издание на индекса се оценява Норвегия с резултат 0,938, а с най-ниско - Зимбабве с 0,14. Средната стойност за развитието на всички страни в класацията е 0,624.

Фигура 1: ИЧР по света

2. Позиция на България

В таблица 1 са дадени различните компоненти, формиращи позицията на България в тазгодишното подреждане на ИЧР.

Таблица 1: Позиция на България по ИЧР по различните критерии

Здраве	Продължителност на живота в години 73,7
Образование	Години на образование (за възрастни) 9,9
Доход	Брутен вътрешен доход (БВД) на човек 9,3
Неравенство	Коригиран индекс за неравенство 0,659
Бедност	Комбиниран индекс за бедност - няма данни
Полови различия	Индекс за неравенство между половете 0,399
Целесъобразност	Нетни спестявания (процент от БВД) 2,9
Сигурност	Бежанци (в хиляди) 3,0
Съвкупен ИЧР	0,743
Позиция	58

Източник: ООН

В тазгодишната класация България се подрежда в една група със страни като Малайзия, Мексико и Панама, стоящи по-напред, и държави като Тринидад и Тобаго, Сърбия и Беларус, заемащи непосредствено по-долните позиции от България. Резултатът ни подрежда сред страните с „високо развитие“.

Сравнението между представянето на България и това на останалите държави в Европа показва, че все още България изостава значително в своето човешко развитие, нареждайки се близо до дъното на регионалната класация. Въпреки подобрението на множество от показателите, динамиката на това подобрение остава средна. Това е естествен резултат и от развитието в останалите държави в Европа. Разместванията в таблицата са възможни не само при подобрение на определени показатели, а при съотносително по-бързото им подобряване спрямо останалите държави.

3. Причини за позицията

България бележи относително добро представяне по следните показатели:

■ **Равнопоставеност на половете.** България е една сравнително толерантна страна, като участието на жените в парламента достига 22%. Равнопоставеността на половете в работната сила също е относително висока. 63% от жените са част от работната сила, докато този процент при мъжете е 74. Това е една условно ниска разлика, като основните причини за това са както високата образование на жените, така и липсата на дискриминация на пазара на труда.

■ **Лична сигурност.** Нивото на кражбите и обирите е съотносително ниско, въпреки че резултатът на България е възможно да се надценява, заради нежеланието на хората да се обърнат към полицията при по-сребни престъпления (като липсата на доверие и ниската разкриваемост са основните фактори за това) или практиката на полицейските служители да не регистрират някои престъпления. Изследване на ИПИ⁷ показва, че едва при 50% от престъпленията е потърсена полиция, а престъпленията се регистрират в 19% от случаите. Сред основните фактори за добрите нива на гражданска сигурност в България се нарежда и фактът, че няма значителен наплив от бежанци, а ситуацията в страната е спокойна.

■ **Здраве.** Въпреки проблемите в здравната система коефициентът ни по този показател е силен - 0,851. Това се дължи на повишаващата се продължителност на живота, което, от своя страна, се дължи на развитието на медицината и повишаването на стандарта на живот.

Лоши позиции на България:

■ **Доход.** По равнище на доход България се нарежда на 75-то място в света, което е основният фактор за влошаване на показателя за ИЧР. Резултатът на България по този критерий е 0,650 или с почти 10 стотни по-нисък от общия резултат на страната за ИЧР (0,743). Обнадеждаващ е фактът, че динамиката на повишаването на дохода е най-висока спрямо останалите два основни показателя (продължителност на живот и образование).

■ **Образование.** България е една от страните със сравнително добро образование. Това, обаче, не се отнася за всички граждани. Почти 2% от хората са неграмотни, а 18% от децата така и не посещават училище. Разпространението на информационните технологии също остава ниско, като използваемостта на интернет в България достига едва 35% от населението.

4. Развитие на България

За 2010 г., с резултат от изчисляването на показателите, равняващ се на 0,743, България се намира на 58-мо място от 169 страни в класацията на ИЧР.

Развитието на България в ИЧР през годините е представено в таблица 2:

Таблица 2: ИЧР за България и света

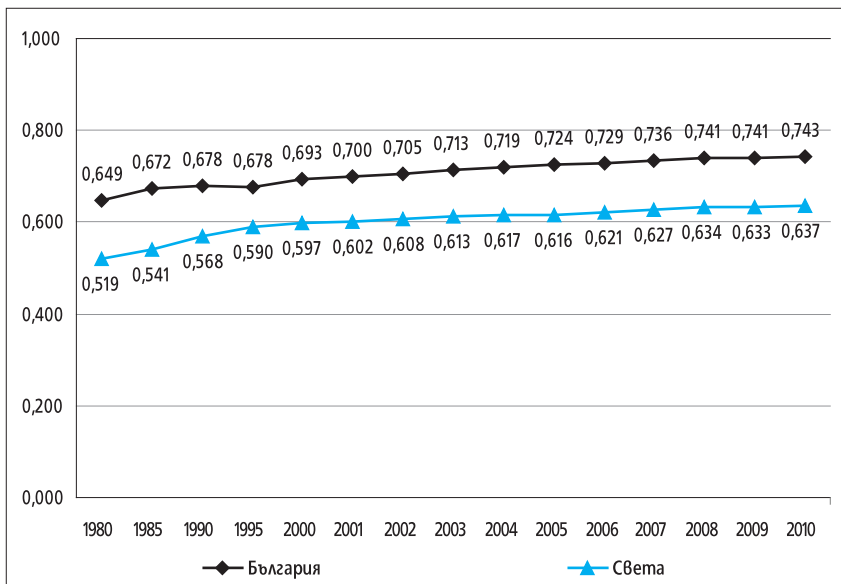
	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
България	0,649	0,672	0,678	0,678	0,693	0,724	0,729	0,736	0,741	0,741	0,743
Свят	0,519	0,541	0,568	0,590	0,597	0,616	0,621	0,627	0,634	0,633	0,637

Източник: Доклад по Програмата за развитие на ООН, 2010 г.

⁷ Виж ИПИ, „Минимум информация, Високи разходи, Рекордна численост (МВР)“, 2009 г.

Вижда се, че за последните 30 години България постига приблизителен ръст, сходен със средното за света. Интересно е да се отбележи, че в последните 10 години страната се развива много по-интензивно спрямо 20-годишния период преди това.

Графика 1: ИЧР за България и света в периода 1980-2010

Източник: ООН

5. Причини за изменението

Основните причини за изменението на тазгодишната позиция на България в ИЧР са свързани с динамиката на следните индикатори:

Продължителност на живот. Статистиката показва, че за последните 30 години (от 1980 г. до днес), продължителността на живота в България се е повишила едва с 2,68 години (до 73,75). За същия период в световен мащаб този показател се е увеличил средно с 7,5 години (до 69,26). Въпреки това България е една от страните със сравнително висока продължителност на живот (76-то място). Важно е да се отбележи, че за периода 1980-2000 г. липсва каквото и да било изменение по този показател, т.е. ръстът за България идва от последните десет години. Данните за очаквана продължителност на живота показват, че с едва месеца повече се очаква да живеят родените през 2010 г., спрямо тези родени през 2009 г. На първо място в света по продължителност на живота за 2010 г. е Япония с 83,17 години.

■ Образование. Основните двигатели на развитието на този показател за България са два. За периода 1994-2010 г. показателят „комбинирано записване в основно, средно и висше образование (%)“ в България се изменя от 70,2% до 82,4%. Този значителен ръст идва преди всичко от повишаващия се процент на записалите висше образование, което, от своя страна, се поражда от естествената необходимост от по-висока квалификация и по-лесния прием заради увеличения брой висши училища и снижените критерии на входа. Друга основна причина е повишаващият се брой интернет потребители. Те достигат 34,7% от населението, като по този критерий България е на 66-то място в света. Северните страни водят класацията, като най-голяма използваемост на интернет в света има в Исландия – 90% от населението.

От друга страна, развитието на страната се забавя заради липсата на подобрене по отношение на бедността.

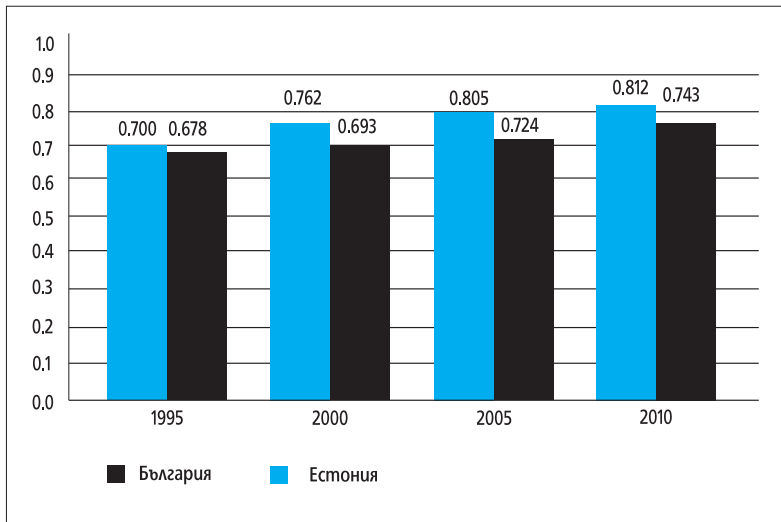
От 2006 г. до 2008 г. (откогато са последните данни на НСИ за бедността) относителният дял на бедните остава около 22%. Основните спиращи фактори за положително развитие по този показател са ниският коефициент на заетост в България, значителният дял на трайно безработните и лицата с ниско или никакво образование, които са и сред най-често попадащите в групата на бедните. Може да очакваме допълнително влошаване на показателя за бедността, главно поради повишаващия се коефициент на безработицата в последните две години.

6. Добри примери

Естония

Графиката показва значителното подобрене на Естония спрямо България в последните петнайсет години в ИЧР. Тръгвайки от приблизително еднакви изходни позиции (през 1994 г.), Естония успява да достигне индекс от 0,81 през 2010 г., докато България изостава с индекс от 0,74.

Графика 2: Резултати на Естония и България

Какви са причините за това?

■ **Интернет.** Като за начало, тързвайки от под 3% интернет потребление и за двете страни през 1994 г., днес Естония е с невероятните 66,2% (България е с 34,7%). Това означава изключително високо разпространение на компютрите и интернет в страната, като електронното правителство в Естония е едно от най-развитите в света. Излишно е да правим съпоставката с броя електронни услуги, които българинът и естонецът могат да ползват. Това дава силен тласък за съкращаване на публичните разходи в Естония и повишава ефективността на работната сила.

■ **Образованост.** През 2010 г. първокласниците в Естония се очаква да учат почти с две години повече от тези в България. 15,8 години ще е времето, прекарано в образование за средния естонски ученик (в България то е 13,7 години). Това обуславя едно по-високо ниво на грамотност и образование, по-квалифицирана работна сила, както и по-висока производителност на труда.

■ **Доход.** Излишно е да се говори за бързия ръст на доходите в балтийската страна – той е очевиден. Почти два пъти по-висок доход има средният естонец от българина въпреки еднаквите изходни позиции на двете страни през 1994 г. Факторите за това са много: разумна фискална и монетарна политика, отвореност на икономиката към останалите държави, широко разпространение на новите технологии, по-добро образование и т.н. Спестовността. Спестяванията в Естония са три пъти по-високи от тези в България. Спестовността се мери като дял от брутният национален доход на съответната страна. Въпреки че през последните четири години тези нива в Естония значително спадат, то стойностите им все още са значителни – 9% от БНД за 2010 г. спрямо 3% за България.

7. Препоръки за България

Основната препоръка за България е свързана с подобряването на жизнения стандарт. Няколко може да са основните направления в този процес. Като начало:

■ Държавата трябва да ограничи намесата си в икономическия живот на страната. Различни изследвания показват, че оптималният размер на държавата трябва да е около 25%⁸. Правителството се намесва в много области, които могат ефективно да бъдат доставяни от частния сектор. Държавната администрация, например, е грандиозно раздута и неефективна, което допълнително натежава на данъкоплатците.

■ Въвеждане на електронно правителство. Както видяхме и от примера с Естония, услугите, предоставяни по електронен път, могат значително да подобрят начина на работа на администрацията и да намалят нейните разходи. Това, от своя страна, ще подпомогне икономическия растеж и в крайна сметка ще се отрази положително на доходите.

■ Здравна и образователна реформа. Ефективността на изразходвания ресурс и качеството на предоставяните услуги и от двете системи са ниски. В сегашното положение държавата се явява крупен и неефективен преразпределител на обществени средства. В сферата на здравеопазването реформата би следвало да търси създаването на реална конкуренция както на ниво здравни фондове (помежду им и с НЗОК), така и на ниво доставчици на здравни услуги. Само така ще се прекъсне неефективното харчене на публични средства, източването на здравната каса, допълнителните (вкл. нерегламентирани) плащания и често ниското качество на здравни услуги. Относно образованието препоръките ни са свързани най-вече с повишаване автономията на училищата, при която те се отчитат пред заинтересованите от работата им групи в обществото (родители, бизнес), създаване и въвеждане на високи академични стандарти и работеща рейтингова система, учебни планове, които имат стойност на съвременния пазар на труда.

⁸ Виж изследването на ИПИ „Какъв е оптималният размер на държавата“, август 2009

ЗА ИНСТИТУТА ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

Фондация „Институт за пазарна икономика“ (ИПИ) е сред първите неправителствени организации, основани след промените в България през 1989 г.

Основните цели на ИПИ, от регистрирането си през 1993 г. до днес, са защитата на икономическата и индивидуалната свобода; изготвянето и предоставянето на независима оценка и анализ на политиката на правителството, както и предоставянето на трибуна за обмяна на идеи и мнения по различни въпроси.

Приоритетите на ИПИ са:

- оценка на въздействието на нормативни актове и стратегически документи;
- повишаване на прозрачността на управлението и ефективността на публичната администрация;
- подобряване на бизнес средата и конкурентоспособността;
- подобряване механизма на изготвяне на българските позиции в процеса на вземане на решение на ниво ЕС.

В запазена марка на ИПИ се превърнаха: изготвянето на алтернативен бюджет с ниски данъци; представянето на Индекса на икономическата свобода и мястото на България в него; кампанията „Разходите на българската държава“; постоянните действия за извършване на пенсионна реформа; изчисляването на Деня на свободата от правителствена намеса в България; стажантската програма; Клубът на студентите към ИПИ; бюлетинът за ниски данъци, икономическите знания по интернет (ИЗИ), а отскоро – Икономическата библиотека и Клубът на икономическите журналисти.

За да предостави трибуна на различни идеи и мнения по значими въпроси, ИПИ редовно организира разнообразни публични събития: лекции, дискусии, пресконференции, семинари, представяне на книги и автори.

Дейността на института не остава незабелязана. ИПИ е удостоен със следните награди:

- „Наградата на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване (БАДДПО) за 2010 г.“;
- „Златен ключ 2008“ на фондация „Програма Достъп до Информация“;
- Неправителствена организация на годината 2007 на международната мрежа Stockholm Network;
- Медия на 2007 на международната мрежа Stockholm Network;
- „Темпълтън“ за 2006 г. на фондация „Атлас“;
- специалната награда за 2001 г. на Министерския съвет за „цялостен принос в развитието на гражданското общество в България“.

За повече информация можете да посетите интернет страницата на ИПИ.

ЗА ФОНДАЦИЯ ЗА СВОБОДАТА «ФРИДРИХ НАУМАН»

Германската политическа фондация за свободата „Фридрих Науман“ е създадена през 1958 г. от изявени личности с либерални възгледи начело с първия президент на ФРГ проф. Теодор Хойс. Основна цел на организацията е чрез гражданско образование, политически консултации и диалог да разпространява по света идеите на свободата, демокрацията, човешките и гражданските права, и пазарната икономика. От 1990 г. фондацията развива дейност и в България, като си партнира с международно признати либерални политически партии, авторитетни граждански организации, изследователски центрове и изявени либерални личности, които имат значителен принос за присъединяването на страната към НАТО и ЕС. От 2007 г. фондацията позиционира в София новото си регионално бюро за Централна, Източна и Югоизточна Европа, Южен Кавказ и Централна Азия. Проектите на фондацията в 27-те посткомунистически страни – от Чехия, през Балканите, до Грузия и Русия – се администратират и управляват от българската столица. Дори и след приемането на България в НАТО и ЕС, София остава стратегическо място за фондация „Фридрих Науман“. Важна задача в по-нататъшната ѝ дейност в България остава пълноценната интеграция на страната в европейските структури, насърчаването на една нова, европейска политическа и бизнес култура, на върховенството на закона и живот по правила, еднакви за всички.

